№ 136 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 26

1909
ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 26 № 136

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—3 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դօլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշով:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱԶԴ

„ՄՈՒԶԱ" ԷԼԵՔՏՐՕ-ԲԻՕԳՐԱՖԻ

Բացումը տեղի կունենայ

Յուլիսի սկիզբներում, երբ կաւարտվի շինութեան և նրան կից գտնվող այգու սարք ու կարգի տեղաւորումը: Յատուկ կատարելագործված մեքենաները և ապարատները արդէն ստացված են: Այգու մէջ շինված է յատուկ վերանդա՝ նկարները բացօթեայ ցուցադրելու համար, որտեղ և կը նուագէ սեփական համերգային լարանուագ երաժշտախումբը: Ամբողջ շինութիւնը և այգին գեղեցիկ կերպով լուսավորված կը լինեն էլեքտրական բազմազան ճրագներով: Աւելի մանրամասն տեղեկութիւնները և բացման ճիշդ օրը կը յայտարարվեն առանձին ծանուցագրերով:

«ՄՈՒԶԱ» ԷԼԵՔՏՐՕ-ԲԻՕԳՐԱՖԸ գտնվում է Միքայէլեան հրապարակի վրա, № 163, անկիւն Բակինսկայա փող., Թիֆլիսի Դիտանոցի հանդէպ: (ա.) 590. 1—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

ԱԿՆԱԲՈՅԺ

Վերանորոգել է հիւանդների ընդունելութիւնը:
Առաւօտեան ժամը 10—1-ը.
Երեկոյեան ժամը 5—7-ը.
Վելիամինովսկայա փողոց, № 8.
(ա. օ.) (առ.) 588. 5—1

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Մեր խմբագրութեան ուղարկված են մի շարք ընդհանուր և մասնաւոր բնաւորութիւն կրող յօդուածներ դադաղան վէճերի վերաբերութեամբ:

Թէ տեղի պակասութիւնը, թէ ժամանակակից հանգամանքների բնաւորութիւնը և թէ մի քանի խնդիրների պարզաբանված լինելը անյարմար են դարձնում նորից վերադառնալ հին հարցերին:

Մեր իրականութեան հրատապ պահանջները առաջ են մղել մի շարք նոր հոգսեր, նոր ծրագիրներ և նորագոյն նպատակներ, որոնց և պէտք է նուիրել բոլոր աշխատանքը և ժամանակը:

Ժողովրդական կեանքի ամեն մի արտայայտութիւն առաջ է մղել և ասպարէզի վրա դրել բազմաթիւ գործնական խնդիրներ, որոնք պահանջում են ուղեղների գործունէութիւն և ձեռքերի աշխատանք:

Տնտեսենք մեր ժամանակը, մտածողութիւնը և զգացմունքները շինարար և բեղմնաւոր աշխատանքի համար, որ կանգնած է մեր առաջ և պահանջում է մեզնից ուշադիր վերաբերմունք:

Նոր վէճերի առարկաներ շատ կան հրապարակում: Զբաղվենք նրանցով և պարզաբանենք մեր առաջիկայ անելիքները կուլտուրական ասպարէզում:

ԱՅԴՊԷՍ ՉԷ ԿԱՐԵԼԻ

Հայ Դրամատիքական Ընկերութիւնը երկու անգամ նիստ նշանակեց և նիստերը չը կայացան անդամների պակասութեան պատճառով:

Մինչդեռ մի երկու տարի սրանից առաջ այդ ընկերութեան նիստերը գրաւում էին մեծ բազմութիւն և ընդհանուր ժողովները լինում էին հետաքրքրական:

Չը գիտենք ինչու այս տարի ընդհանուր ժողովի նիստերը նշանակվել էին շատ ուշ՝ ամառվայ սկզբին, երբ մարդիկ դժուարութեամբ են խմբվում սենեակներում: Եւ անշուշտ այդ հանգամանքը կատարել է որոշ դեր նիստերի անաջողութեան գործում:

Բայց խնդիրը ընդհանուր ժողովի կազմվելը չէ միայն, որովհետև այդ ժողովները կարող էին անաջող լինել բոլորովին պատահաբար:

Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ առ հասարակ ընկերութեան գործունէութեան մէջ նկատվում է լքումն և հիասթափութիւն: Ընկերութիւնը վերջին տարվայ իր գործունէութիւնից ստացել է խոշոր դեֆիցիտ, որը նա անկարող է ծածկել իր սովորական հասոյթներով և միջոցներով:

Մեզաւո՞ր է արդեօք ինքը ընկերութիւնը այդ դեֆիցիտի առաջ գալու մէջ, թէ՞ դա հետևանք է ուրիշ ազդեցութիւնների — չէ պարզված: Բայց ընկերութեան վարչութիւնը սուրբ էլ չը ներկայացրեց, որպէսզի ընկերութեան անդամները քննութեան առարկայ շինէին այդ հարցը և լոյս սփռէին իրանց առաջ դրված տխուր երևոյթի բացատրութեան վրա:

Եւ ահա հրապարակի վրա մնացել է անորոշ դրութեան մէջ Թիֆլիսի հայ թատրօնի լինել չը լինելու խնդիրը առաջիկայ սեզօնին:

Թիֆլիսի հայ թատրօնը կենտրօնական թատրօնի դեր է կատարել մինչև այժմ, որն ազդեցութիւն է ունեցել առհասարակ հայ թատրօնական գործի զարգացման վրա: Ուստի անտարբեր կերպով չէ կարելի վերաբերվել այդ թատրօնի վտանգմանը: Եւ անշուշտ Հ. Դրամատիքական Ընկերութեան պարտքն է թատրօնի գոյութեան և զարգացման վերաբերեալ այդ խնդրի վրա գրաւել հասարակութեան ուշադրութիւնը և միջոցներ ձեռք առնել հանելու Թիֆլիսի հայ բեմի գործը այն անմխիթար վիճակից, որի մէջ նա գտնվում է ներկայումս:

Դրամատիքական Ընկերութեան վարչութեան անդամների վրա պարտաւորութիւն կայ չը թողնել «Թիֆլիսում»: Եթէ ընդհանուր ժողովների նիստերը չեն աջողվում, վարչութիւնը պարտաւոր է ընդհանուր խորհրդակցութիւններով և գործունէութեան այլ եղանակներով մշակել միջոցներ ապահովելու թատրօնական գործը անտեսապէս և բարոյապէս:

Եթէ հայ թատրօնի անաջողութեան պատճառը ընկերութեան վարչութիւնը չէ, կամ դերասանական խումբը չէ և կամ հայ բեմի պակասաւոր կողմերը չեն, այլ հայ հասարակութեան անտարբերութիւնը, այդ հանգամանքը պէտք է պարզված լինի որոշակի, որպէսզի մենք այսուհետև գիտենանք, թէ ո՞րտեղ պէտք է կենտրօնացնել մեր ուշադրութիւնը՝ բուժելու այն վէրքը, որ դրված է մեր առաջ:

Դրամատիքական Ընկերութեան վարչութիւնից հասարակութիւնը սպասում է իրերի վիճակի պարզաբանութիւն:

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼՈՒՄ

(Հեռագրով)

Ալեքսանդրապոլ, 25 յուն., 6 ժ. 50 ր. առ.

Երէկ, յունիսի 24-ին, երեկոյեան 5 ժամին Վեհափառ Կաթողիկոսը ժամանեց Ալեքսանդրապոլ քաղաքը:

Հազարաւոր մարդիկ խռնված են երկաթուղու կայարանում և փողոցներում:

Գնացքը մօտենալուց դղրդացին ողեւորված կեցցէների և բացականչութիւնների ձայները:

Վեհափառին դիմաւորեցին տեղական գաւառապետը, զինւորական մասի գլխաւորը, Ալեքսանդրապոլի քաղաքագլուխ Տիգրանեանը, հայ հոգեւորականութիւնը, արհեստաւորների համքարական խմբերը իրանց դրօշակներով, հայեր և թուրքեր:

Վեհափառը ամպհովանու տակ հանդիսաւոր կերպով գնաց տաճար:

Կարճ մաղթանքից յետոյ Վեհափառը խօսեց մի սրտառուչ և ազդու քարոզ, որով ողջունեց Շիրակի ժողովրդին և հրաւիրեց նրան բեղմնաւոր խաղաղ աշխատանքի:

Ժամը 8-ին կայացաւ հանդիսաւոր ճաշկերոյթ: Առաջարկվեցին բազմաթիւ կենացներ: Խօսեցին քաղաքագլուխ Տիգրանեան, արքեպիսկոպոս Սաթունեան, Յարութիւնեան, Առաքելեան, Չերազ, Թարախչեան, Աշոտ եպիսկոպոս, Մեսրոպ վարդապետ և ուրիշներ:

Այսօր առաւօտեան ժամը 8-ին Վեհափառը իր շքախմբի և եկած հիւրերի հետ ուղևորվում է դէպի Անի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

Ռաշտ, 24 յունիսի, 4 ժ. 20 ր. երեկ.

Ռաշտի և Ղազվինի յեղափոխականները, Սիփէհդարի առաջնորդութեամբ և սարդար Մուզաֆֆէրի ձիաւորներով, Կերէջում գտնվող 750 հոգուց բաղկացած բանակի հետ ընդհարվելուց յետոյ, գրաւեցին դիրքերը և առաջ խաղացին:

Շահաբադը շրջապատված է յեղափոխականներով:

Ռուսաց և անգլիացոց դեսպանների ներկայացուցիչները Սիփէհդարի խընդրանքով Թէհրանից հասան պատերազմավայրը՝ խնդրելու մինչև յունիսի 23-ի կէս օրը զինադադար, մինչև որ պահանջներն իրագործվեն միապետականների կողմից: Յեղափոխականները կուի միջոցին կորցրին 4 հոգի:

Թէհրանը երեք կողմից շրջապատված է Սիփէհդարի, Ակտրէ-Մուֆախամի և Սամսամ-էս-Սալթանէի բանակներով:

Մի նոր բանակ էլ Սպահանից է ճանապարհվել Մօրաադ-իւլ-Միւլքի առաջնորդութեամբ՝ Թէհրանի վրա գնալու համար:

Ամեն օր Ռաշտից զինված յեղափոխականներ ուղևորվում են Թէհրան:

Լոռղ

—

Թէհրան, 24 յունիսի

Հրատարակված ընտրական օրէնքը: Ընտրութիւնները Թէհրանում պէտք է սկսվեն 10 օրից յետոյ: Բախտիարների մի մասը, Կէրէջ գալով, միացաւ Սիփէհդարի հետ: Վերջինս միսսիաներին պատասխան ուղարկեց, յայտնելով, որ հաստատ դիտաւորութիւն ունի շարունակել պատերազմական գործողութիւնները: Ղազվինում մեծ խրախանութիւն է տիրում, բոցբոցող ճառեր են արտասանվում, քարոզվում է ջիհադ, հրաւիրվում են նոր ֆէդայիներ: Մայրաքաղաքում մուշտէիդ Սադրուլէման աշկարա կոչ է անում ապստամբվել և ընդհանուր գործադուլ անել, փակել բոլոր խանութները, մինչև անգամ հացատները:

(Հ. Գ.)

—

Լոնդոն, 24 յունիսի

Րէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Թէհրանից, որ ռուսաց և անգլիական ներկայացուցիչները Սիփէհդարին մի նամակ ուղարկեցին, որի մէջ խոստանում են պաշտպանել նրա պահանջներից երկուսը, այն է՝ հեռացնել ռուսաց ... սահմանադրական ... մինիստրները: «Դէյլի-Տէլէգրաֆ» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Սիփէհդարը մերժեց որևէ կոմպրոմիս և յայտնեց, որ դիտաւորութիւն ունի արշաւել Թէհրանի վրա: (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 24 յունիսի

Ղազվինից այստեղ հաղորդում են, որ ֆէդայիները ամբողջ ազգաբնակութիւնը ապստամբեցնելու փորձեր անելիս լուր են տարածում, որ երբ թէ Նէջէֆից Պարսկաստան է գալու ազդեցիկ մուշտէիդ Կազըմ Խօրասանին, որը ուրիշ քաղաքների, որոնց թւում Համադանի, Ենջանայի և Սպահանի մօլլաների և պարագլուխների հետ միասին պատրաստվում է արշաւանք գործել: Ֆէդայիների տեղական կօմիտէտում հաւաքված են Ղազվինի մօլլաները՝ խորհրդակցելու համար ընդհանուր յարձակում գործելու նախապատրաստութեան մասին: (Հ. Գ.)

—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Լօնդօն, 30 յունիս (ն. տ.)

Այս պահուս երկու նշանակելի հիւրեր ունինք այստեղ, որ կը ներկայացնեն երկու նորածիլ սահմանադրական երկիրներ և որոնց կը շրջապատէ ամէն կարգի յարգանք ու պատիւ մասնաւորապէս պաշտօնական շրջանակներու մէջ:

Ասոնց առաջինն են Դումայի անդամները, իբրև ներկայացուցիչ Ռուսաստանի բազմամիլիօն ժողովրդին, այնպիսի պահու մը, երբ Ցարի հաւանական պաշտօնական այցելութեան դէմ ամէնուրեք բողոքի միտինգներ կը սարքուին և կծու ճառեր կարտասանուին:

Ինչպէս յայտնի լինելու է ձեզ, երկու կուսակցութիւններ միայն կը բացակային սոյն եկուորներուն մէջ,—ծայրայեղ աջակողմեաններն ու սօցիալ-դէմօկրատները: Ներկաներու թւին մէջ են նաև Դումայի նախագահ Խօմեակօվ և սահմանադրական դէմօկրատներու լիդերը՝ պրօֆ. Միլիւկօվ: Մանաւանդ այս վերջինը մեծ յարգանք կը վայելէ անգլիական առաջադէմ ու մտաւորական շրջանակներուն մէջ: Միլիւկօվ ներկայ էր նաև առաջին Դումայի կողմէ՝ գրեթէ 3 տարի առաջ կազմուած միջպարլամենտական համագումարին, որու նախնական նիստին ծանուցուեցաւ Դումայի լուծման գոյժը և այժմ վախճանեալ մինիստր-նախագահն արտասանեց իր պատմական ճառը, փակելով «Դուման մեռած է. ապրի՛ Դուման»:

Սըր Հէնրի Քէմբըլ Բէնըրմէնի մարգարէական խօսքերը ի զուր չանցան: Դուման մեռաւ. նորէն կեանք առաւ. այժմ կը նկրտի աւելի լայն ու արժանաւոր ազատութիւններ ձեռք բերել: Խոչընդոտները բազմաթիւ են. թէ ո՛ր ատեն պիտի յաջողի իր ճիգերուն մէջ, դա ժամանակի գաղտնիքն է:

Միևնոյն ատեն, հոս այցելող անդամներէն ոմանք իրապէս արժանի են հիացման ու յարգանքի: Այն դժուարութիւնները, որ կը ճակատին ռուսական Դումայի մը կամ օսմանեան պարլամենտի մը անդամին, ներկայ հաստատուած պարլամենտական կարգերուն մէջ արդէն անցեալի պատմութեան դասը անցած լինելով, մոռցուած են իսկ: Սակայն Թիւրքիոյ կամ Ռուսաստանի մը իսկական բարեկարգիչներն իրենց դէմը ունին տակաւին յետադիմութեան ամենի պարիսպները և անոնցմէ ոմանք հաւատք անգամ չունին իրենց ձեռակերտը տեսնելու, բայց կը գործեն, կը պայքարին, լի ապագայի փայլուն յոյսերով:

Եւ անտարակոյս չէք զարմանար, երբ ըսեմ, որ իրենց մինչև 6 յուլիս ներկայութիւնը անգլիական հողի վրայ՝ ամենէն հաճոյալի ժամանցը պիտի ըլլայ, ինչպէս որ վերջին մի քանի օրերն եղան արդէն:

Անցեալ օրուան ճաշկերոյթի մը մէջ, տրուած ի պատիւ իրենց՝ անգլիական պարլամենտի անդամներէն խօսեցան մր. Ասքուիթ և պահպանողական լիդըրը՝ մր. Բէլֆօր:

Անգլիական երկու հսկայ կուսակցութեանց առաջնորդները արտայայտեցին բարի գալուստի և գոհունակութեան խանդավառ ճառեր և յոյս յայտնեցին, թէ օրին մէկը աւելի բարեբաստիկ հանգամանքներու ներքև իրարու կը հանդիպին:

Մամուլը ևս նուազ խանդավառ չէ իր շռայլած յարգական խօսքերուն մէջ, և «Դէյլի Տելեգրաֆ», ամենահին ու ազդեցիկ թերթերէն մին, անցեալ օր ի պատիւ Դումայի անդամներուն ճաշկերոյթ մը տուաւ իր խմբագրատան հոյակապ ընդունարանին մէջ:

Կոմս Բօբրինսկի, խօսելով թղթակցի մը հետ, յայտնած է, թէ այս այցելութիւնը քաղաքական որևէ գոյն չունի: Եկողներուն նպատակն է ռուս և անգլիական ժողովուրդներուն միջև եղած բարեկամական կապերը ամրացնել և միանգամայն այս երկրին կարգերուն ու պարլամենտական գործերուն մօտէն ծանօթանալ:

*

Մեր հիւրերուն երկրորդ բաժինը կը կազմէ Սուլթան Մուհամմէտ V-ի մասնաւոր պատուիրակութիւնը՝ ղրկուած Էդուարդ VII-ին՝ աւետելու նորին մեծութեան գահ բարձրացումը:

Այս պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի մարաջախտ Ղազի Մուխտար փաշա,—անուն մը, որ անգլիացիներուն շատ ընտանի է և մեծապէս կը յարգուի իբրև արի ու անկեղծ զինուորական մը:

Ալենէր փաշային ժամանման պահուն լիուլի զինուորական պատիւներ եղան կայարանը, ուր իրեն կը սպասէին մասնաւոր ներկայացուցիչներ թագաւորին, արտաքին գործոց մինիստրութեան և մինիստրին, օսմանեան դեսպանատան հիւպատոսարանի և այլ պաշտօնական մարմիններու կողմէ:

Կայարանին մօտ բաւական ճանապարհ յատուկ զինուորական գունդ մը կը սպասէր, և երբ ծերունի փաշան դուրս ելլելով մասնաւոր վագօնէն՝ կը մտնէր արքայական քառաձի կառքը, զինուորական գունդը բարև կանգնեցաւ ու նուագախումբը հնչեցուց օսմանեան ազատութեան մարշը:

Կանանց և մարդոց խուռն բազմութիւն մը, որ կը սպասէր կայարանին դուրսը ոստիկանական յատուկ փաղանգի մը հսկողութեան ներքև, փաշային անցած պահուն սկսաւ խանդավառ ծափեր և ուռաներ շռայլել, բնականաբար ի մեծ զարմանք Մուխթար փաշային և իր ընկերակիցներուն, որոնք այդպիսի ցոյց մը չէին ակնկալեր թերևս:

Անոնց ևս ամեն պաշտօնական մեծարանք կը շռայլուի: Համնելուն յաջորդ օրը փաշան իր շքախմբով ընդունուեցաւ արքայական պալատը, ուր յանձնեց օսմանեան վեհապետին ինքնագիր մէկ նամակը՝ իր գահակալութիւնը աւետող: Մուխթար փաշա և իր խումբը ներկայ եղաւ զինուորական ռազմափորձերու, արքայական ճաշկերոյթին, հայլն: Փաշան նմանապէս երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ սըր Էդուարդ Գրէյի (արտաքին գործերու մինիստրին) հետ և հիւրամեծարուեցաւ ի պատիւ իրեն տրուած ճաշկերոյթին՝ վերոյիշեալ մինիստրին կողմէ:

Քանի որ այս պահուս Թիւրքիոյ նկատմամբ յարուցուած առաջնագոյն խնդիրը Կրետէն է, Րէյտէրի գործակալութեան ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցած է այս առթիւ:

Հակառակ փաշային այն հաւաստումին, որ իր արտայայտած կարծիքները անհատական են լոկ և պաշտօնական գոյն չունին, ներկայացուցիչը ժամուլի յանձնելէ առաջ իր տեսակցութեան արդիւնքը ընթերցման համար ցոյց տուած է փաշային կանխաւ, որպէսզի թիւրիմացութեան տեղի չտրուի:

«Ձեզմէ պիտի խնդրեմ յիշել, որ իմ կարծիքներս անձնական են, քանի որ իմ ներկայ պաշտօնիս մէջ քաղաքականութիւնք գործ չունին,—ըսեր է Մուխտար փաշան:

«Գալով Կրետէի, Թիւրքիա ո՛չ մէկ պարագայի տակ իր պահանջները պիտի լքէ, և միևնոյն ժամանակ հաստատապէս որոշած է խաղաղութիւնը պահպանել և կրետացիներուն անդորրութիւնն ու բարեկեցութիւնը ապահովել: Եթէ չատիպուի, Թիւրքիա չէրազեր իսկ աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովել՝ Կրետէի համար: Իսկ կղզիին ապագային նկատմամբ, Եւրոպա պէտք է յիշէ, որ գործը Նոր-Թիւրքիոյ հետ է: Հինը մեռած ու թաղուած է ու իր յաջորդը երբեք չընդունիր հին բէժիմին յուռի ժառանգութիւնը: Հին պայմաններուն ներ-

Թէհրան, 24 յունիսի

Այն լուրը, թէ շուտով ռուսաց զօրքեր են երևալու Ղազվինում, դրդեց մուշտէիդներին, որոնք նորերս ստորագրել էին այն նամակը, որի մէջ սպառնում էին նրանք Կայսերական միսսիային առաջացնել ցաւալի դէպքեր, խնդրել նը բացատրել այդ նամակը վատ մտքով։ Միևնոյն ժամանակ մուշտէիդները յայտնում են, որ իրանք պարտականութիւն են յանձն առնում պաշտպանել օտարազգիների կեանքը և գոյքը։ Այն լրագրի խմբագիրը, որը նորերս լցնում էր իր լրագրի էջերը բամբասանքներով ռուսաց զօրքերի դէմ Թաւրիզում, միջնորդում է, որ իրան թոյլ տրվի ներողութիւն խնդրել միսսիայից։ Զանազան միսսիաների պատգամաւորները առաւօտեան տարան միսսիայի պատասխանը Սիփէհդարին հէրէջ։ Զինադադարը վերջացաւ յունիսի 23-ի կէսօրին։ (Հ. Գ.)

ԴՈՒՄԱՅԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ

Լօնդօն, 24 յունիսի

Պետական Խորհրդի և Դումայի անդամները Անգլիայում եղած վերջին օրը ներկայ էին Գենլիի նաւարշաւին։ Գենլի քաղաքի մէրը ողջունեց նրանց և ուղերձ ներկայացրեց։ Այն նաւը, որի վրա գտնվում էին ռուսական հիւրերը, ժողովրդի բազմութիւնը ճանապարհ դրեց «կեցցէ Ռուսաստանը» աղաղակներով։ Ճանապարհվելուց առաջ Դումայի անդամները անգլիական լրագրերի մէջ կը հրատարակեն հետևեալ նամակը.

«Ի նկատի առնելով, որ մեր վերին աստիճանի հաճելի ներկայութիւնը Անգլիայում այժմ մօտենում է իր վախճանին, մենք դիմում ենք ձեզ խնդրանօք ընդունելու մեր ամենաանկեղծ շնորհակալութիւնը այն բոլոր հոգսերի համար, որը յանձն առաք դուք ընդունելով մեզ։

«Մենք գիտենք, թէ որչափ աշխատանք էր հարկաւոր գործադրել, որպէսզի ծրագրի բոլոր մասերը անցնէին այնքան սահունութեամբ, ինչպէս տեղի ունեցաւ իրապէս, բայց ամենից աւելի զգացված ենք գիտակցելով, որ այդ բոլոր անկեղծ բարեացակամութեան աշխատանքները ջերմ, սիրալիր արտայայտութիւններ են Մենք յոյս ունենք, որ մի՛ գալ ապագայում, երբ դուք, կամ միւս անգլիացիները կամ շօտլանդացիները, հնարաւորութիւն կը տաք մեզ ցոյց տալ ձեզ Ռուսաստանում՝ թէ որքան փոխադարձ են այդ բարի զգացմունքները։ Մենք հաւատացած ենք նոյնպէս, որ այն լայն հիւրասիրութիւնը, որը դուք ցոյց տուիք մեզ, ամենիրական ճանապարհներից մէկն է հանդիսանում մեր երկիրների սերտ մերձեցման համար և այդ պատճառով էլ նպաստում ենք այն բուռն ցանկութեան իրագործմանը, որը, ինչպէս մենք կարծում ենք, փայփայում են թէ Անգլիան և թէ Ռուսաստանը»։ Ստորագրել են Խոմեակօֆը ու Խորհրդի և Դումայի անդամները։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 24 յունիսի

Առաւօտեան ժամը 9 և 30 րօպէին Թագաւորը Պետերհօֆից մեկնեց Պօլտաւա։ Նորին Մեծութեանը ճանապարհ դնելու համար Պետերբուրգի կայարանում հաւաքվել էին տեղական իշխանութիւնը և Պետերբուրգի նահանգապետը։ Թագաւորին ուղեկցում են գնացքում Մեծ Իշխաններ Նիկոլայ Նիկոլայեվիչ, Սերգէյ Միխայլովիչ, Բորիս Վլադիմիրովիչ, Գէօրգի Միխայլովիչ, պրինց Պետր Ալէքսանդրովիչ Օլդենբուրգսկի, նոյնպէս և մինիստրների խորհրդի նախագահը, պալատական մինիստրը, Թագաւորի շքախմբի անձինք ու պալատի պաշտօնեաները։ Գնացքը ուղևորվելուց առաջ ժամանեց Թագուհի Ալէքսանդրա Ֆեօդորօվնայի ու Օգոստափառ Երեխաների ուղեկցութեամբ։ Հրաժեշտ տալով Թագուհուն ու Օգոստափառ Երեխաներին կայսերական օթեակներում, Թագաւորը դուրս եկաւ նաւամատոյցը, ուր անցաւ ճանապարհ դնելու եկածների մօտից՝ ողջունելով և մտաւ ապա սալօն-վագօնը։ Գատչինօ կայարանում գնացք մտաւ Նորին Մեծութեանը Պօլտաւա ուղեկցելու նպատակով Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչը։ (Հ. Գ.)

—

Ֆրանսիական սօցիալ-քաղաքագէտների ձեռներէցութեամբ եւրօպական կուլտուրական պետութիւնների միջև բանակցութիւններ են տեղի ունենում՝ անգործութեան դէմ ապահովագրելու հարցին միջազգային լուծումն տալու նպատակով։

Պարիզում այդ նպատակով կազմվել է մի յատուկ կօմիտէտ, որին գլուխ է անցել նախկին առևտրի մինիստր՝ բանուորների օրէնսդրական պաշտպանութեան ընկերութեան նախագահ Միլլէրանը։

Ֆրանսիական այդ կօմիտէտը, որի կազմի մէջ մտնում են նշանաւոր գիտնականներ ու քաղաքագէտներ, մօտ ժամանակներս հրաւիրում է խորհրդաժողով, որին մասնակցելու են հրաւիրված նաև Գերմանիայի, Անգլիայի Բէլգիայի ներկայացուցիչները և այլն։

Խորհրդաժողովի ծրագիրը կազմված է հետևեալ կերպով. 1) անգործութեան դէմ ապահովագրելու համար հրաւիրվելիք միջազգային կօնգրեսի ծրագրի մշակումը և տեղի ու ժամանակի որոշումը, 2) այդ հարցը մշակելու նպատակով յատուկ միջազգային մարմին ստեղծել։

Խորհրդաժողովում կառաջարկվի առաջիկայ կօնգրեսը հրաւիրել Պարիզում 1910 թւին։

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պոլիս, 24 յունիսի

Զինուորական դատարանը մահվան միջոցով չէյխ Վանդէտաիին, որը մահմեդական ընկերակցութեան պարագլուխը և մարտի 31-ի յեղափոխութեան գլխաւոր գործիչն էր, ու Իւսուֆ-փաշային, որը չորրորդ զօրաբաժնի դիվիզիայի գեներալ և Էրզրումի նախկին կօմենդանտն էր։

Ծովային մինիստրը մի պահանջ ներկայացրեց պատգամաւորների ժողովին, այն է՝ նախահաշուից դուրս 337,000 ֆունտ յատկացնել նաւատորմի կարիքներին, որը անյետաձգելի համարվեց. խորհուրդը քննվեց և որոշվեց պահանջածի կէսը՝ 176,000 ֆունտ տալ։ Այստեղ գտնվող նաւատորմը գնում է Արխիպելագ։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս.—Հայոց պատրիարք Դուրեանը այցելեց արդարադատութեան մինիստրին։

Նրան խոստացված է վերջ տալ կալանաւորութիւններին, վերադարձնել Ադանան, ազատել Գադմնի եպիսկոպոսին և ներում շնորհել Մուշեղ եպիսկոպոսին։

Ներքին գործերի մինիստր Ֆերիդ փաշան արձակվում է պաշտօնից, որովհետև Ելդըզում գտնված է նրա ներկայացրած 300-աչափ դօնօսները։ («Б.»)

—

Կ. Պոլիս.—Ադրիանուպոլսի վիլայէթում երևան է հանված յունական յեղափոխական մի կօմիտէտ «Ադէլֆիա» անունով։

Կօմիտէտի գոյութեան կասկածը ծագել է ստացված ժեծագիր մի արկղի շնորհիւ։ Ցայտնել էին, որ արկղն իր մէջ պարունակում է ձուկեր, մինչդեռ բանալով այնտեղ գտել են 25 հատ Գրա ձևի հրացաններ։

Կատարված քննութիւնը երևան է հանել կօմիտէտի կազմը, բազմաթիւ փաստաթղթեր և ռազմամթերքների մի ամբողջ պահեստ։

Կօմիտէտի անդամներից մի քանիսը արդէն կալանաւորված են։

Հարցաքննութեան ժամանակ նրանք հետևեալ ցուցմունքներն են տուել.

— Կօմիտէտը մտադիր էր զբաղվել հակա-բուլղարական ագիտացիայով։ Ամեն մի գիւղում այդ ընկերութիւնը ունի իր բաժանմունքը, որի միջոցով զէնքեր են մատակարարվում յիշեալ վիլայէթի մէջ ապրող բոլոր յոյներին պարագայ պատերազմի նկատումով։

Միայն Ուզուն-Քեօփրու գիւղում (Կ. Պոլսից 300 վերստ հեռու երկաթուղու գծի վրա) կալանաւորված են այդ ընկերութեան անդամներից 30 հոգի։ Այդտեղ է գտնվում կենտրոնական կօմիտէտը։

Դրամայում դրութիւնը չափազանց լուրջ է. յոյներին բօյկօտի են ենթարկում թիւրքերն ու բօլգարները։ Սպասվում են անկարգութիւններ։ («Р. С.»)

Կ. ՊՈԼՍԻ ՄՏԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

Թիւրքահայ մի ծանօթ գրող, որ երկար տարիներ մեզ մօտ ապրում էր գրական աշխատանքով, շնորհիւ յուլիսի 11-ի յեղափոխութեան հնարաւորութիւն էր ստացել անցնել իր հայրենիքը՝ այնտեղ գործելու։ Մի քանի ամիս ապրելով իր հայրենիքում, Կ. Պոլսում, ահա ինչ է գրում նա մի մասնաւոր նամակում՝ ուղղված իր մի բարեկամին, որ մեր տրամադրութեան տակ է դրել այդ գրութիւնը, որից և քաղուածօրէն առաջ ենք բերում հետևեալը։

«Ստացայ նամակդ, և չը գիտես, թէ ինչ խորը բաւականութիւն և հրճուանք զգացի։ Թէև չէի մոռացել բնաւ, բայց երկտողդ աւելի ուժգին կերպով ցայտեցրեց իմ մէջ քո և ուրիշ մօտիկ բարեկամների յիշողութիւնը։ Հաւատա, որ ձեր բոլորիդ կարօտն եմ քաշում, թէև [illegible] եմ իմ սեփական հայրենիքում, բազմաթիւ բարեկամների և ծանօթների միջև...

«Այստեղի բարեկամներն և ծանօթները օտար են ինձ։ Օտար են, որովհետև մեր մտաւոր, հոգեկան դրութիւնները տարբեր են։ Թէև խօսում ենք նոյն լեզուով, ապրում ենք նոյն միջավայրում, կրում միևնոյն յուզումները, բայց մենք շատ քիչ ենք հասկանում միմեանց, որովհետև չը կայ գաղափարների, իդէալների, ձգտումների, ըմբռնումների նոյնութիւն։ Ահա ինչու ես չեմ մոռանայ Կովկասի իմ բարեկամներին։

«...Ես որ մեծ յոյսերով էի եկել Կ. Պօլիս, զգում եմ այժմ իմ հոգու խորքում յուսախաբութեան, վհատութեան, լքման թոյնը... Ահաւասիկ ձեզ ազատ երկիր, բայց եթէ միայն ազատութիւնը ինքն իրան մի արժէք ունենար, այդ դէպքում լեռնականի կեանքը իդէալ պիտի համարվէր։ Ազատութիւնը կայ, բայց շրջանակը չը կայ։

«Վհատել եմ, որովհետև թիւրքահայը չափազանց ետ է մնացել։ Վհատել եմ, որովհետև թիւրքահայը, մանաւանդ պոլսեցին, այլասերվել է, ապականվել մի անլուր, աննօրինակ բռնակալութեան ճնշման տակ։

«Միայն թիւրքը, մահմեդականը չէ, որ անընդունակ է վերածնութեան, ստեղծագործ աշխատանքի, այլ և հայը, յոյնը, մի խօսքով քրիստոնեան։

«Թիւրքիայի մեծագոյն դժբաղդութիւնը նրանում է, որ չը կայ մի համապետական ուժեղ կուլտուրա, որ միացնէր բոլոր տարրերը։ Բոլոր ցեղերը, բոլոր ժողովուրդները կապած են իրար միայն թքով. զօրաւոր շաղկապ չը կայ նրանց մէջ, նոյն ձգտումների, նոյն իդէալների շաղկապ։ Եւ երբ ծագում է որևէ խնդիր, որևէ թիւրիմացութիւն, բոլոր տարրերը լարվում են միմեանց դէմ, որպէս անհաշտ, ոխերիմ թշնամիներ*)։

«...Ես կը յուսայի, որ այստեղ կը գտնեմ աջակիցներ, գաղափարակիցներ, գոնէ քիչ ու շատ դեմօկրատական ձգտումներ ունեցող մարդկանց։ Չը գտայ։ Կը յուսայի, որ կը կարողանամ մի օրգանի ստեղծումով, թէկուզ միայնակ, կատարել օգտակար, գրական աշխատանք, դարձեալ չեղաւ, որովհետև նիւթական միջոցները պակասեցին։ Այստեղ տպագրական գործը նոյնքան և նոյնիսկ աւելի խոշոր դժուարութիւններ է պահանջում, քան այդտեղ։ Սկզբում ինձ յանձնեցին (այս-ինչ) թերթի խմբագրութիւնը։ Բայց թերթը մնաց էր արդէն, անհագին բաց ունէր, չէր տարածվում. և ես անկարող եղայ կեանք տալ մեռածին։ Ինձ դէմ լարվեցին շատերը, որովհետև խիստ, անխնայ կռիւ էի մղում ոչ միայն թերթի էջերից ընդունված, արմատացած ըմբռնումների և նախապաշարմունքների դէմ, այլ խմբագրութեան մէջ իսկ, որովհետև պօլսական մամուլի բարքերը սարսափելի ապականված են. ծախվում են շանտաժը, կաշառակերութիւնը։

«Փորձեցի աշխատակցել մի ուրիշ լրագրի, որը ոչ մի կուսակցութեան չէ պատկանում. միակ կուսակցութիւնը, որ ճանաչում է խուժանը գրաւելը և մի քանի համարներ աւելի ծախելը։ Զզվեցի և դադարեցի աշխատակցել»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սանահին, 24 յունիսի, առ. ժ. 6-ին

Թիֆլիսից արտակարգ գնացքը դուրս եկաւ ժամը $11^1/_2$-ին։

Նա կանգ առաւ ժամը 1-ին Շուլավէրի մօտ Աչախ-Սալար կայարանում, ուր հաւաքվել էր Շուլավէրի հասարակութիւնը, գլուխ ունենալով վանուտէրին, քահանաներին. կային համքարներ իրանց դրօշակներով, իդիթ հայ տղերք՝ ձիաւոր. եկել էին և թուրքեր։ Եկել էր ողջունելու և գաւառապետ իշխ. Էրիստօվը։ Հայերը ներկայացրին աղ ու հաց. տեղական ուսուցիչը կարդաց մի ուղերձ, որին Մատթէոս II պատասխանեց և իր քարոզի մէջ արծարծեց, շեշտեց նոյն միտքը, ինչ որ շեշտում է ամեն տեղ՝ գործել, աշխատել օրէնքի սահմանների մէջ, լինել օրինապահ, սիրել խաղաղութիւնը, որովհետև խաղաղութիւնն է աղբիւր ամեն առաջադիմութեան։

Ապա հայ պատանիները երգեցին ազգային երգեր, և գնացքը շարժվեց առաջ դանդաղօրէն, ժողովրդի ցնծութեան աղաղակներով։

Ախտալա կայարանում Վեհին դիմաւորեց կալուածատէր Միքայէլ Արամեանց, որ ուղեկցեց Կաթողիկոսին մինչև Սանահնի վանքը և դրեց նրա տրամադրութեան ներքոյ իր կառքը, որով հնարաւոր եղաւ Ալլահվէրդի պլատֆորմից հասնել անմիջապէս վանքը։ Ուղեկիցներից շատերը բարձրացան վանքը ոտքով, մի քանիսը փալանած ձիերով, ոմանք գոմէշի սայլերով։ Ժամը 6-ին երեկոյեան հասանք Սանահնի վանքը, ուր գիւղական ժողովուրդը դղրդալով դիմաւորեց Կաթողիկոսին։

[illegible] պլատֆորմում [illegible] դիմաւորեց տեղական հանքագործ յոյների կողմից հանքատէր Բախչալիէվ, որ ողջունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յոյների կողմից, մաղթելով որ Մատթէոս II երկար օրեր ապրէ ի ցնծութիւն քրիստոնեաների։ Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց, օրհնեց յոյներին, խնդրելով շարունակել այն բարի դրացիական և շարեկամական յարաբերութիւնները, որ յոյները միշտ պահել են հայերի հետ։

Ճանապարհին Եր. Լալայեան ներկայացրեց Կաթողիկոսին մի շքեղ ալբօմ այն շրջանի հայկական հնութիւնների, ուր մուտք էր գործել Կաթողիկոսը։

Ճանապարհը Ալլահվէրդի պլատֆորմից մինչև վանքը այժմ շատ գեղեցիկ է շինված շնորհիւ վանահայր Գարեգին արքեպիսկոպոսի, որ շնորհակալութեան արժանի է իր ջանքերի համար՝ բարեկարգել վանքը։

Մի նկատողութիւն, որ ինձ թոյլ կը տամ անել սրբազանին, այն է, որ վանքի այնպիսի մի նշանաւոր հնութիւն, որպիսին է մատենադարան համարվող հոյակապ հին շէնքը, թոյլ է տուել ապեղացնել և խանգարել ճարտարապետական ներդաշնակութիւնը մի անճոռնի գմբէթով։ Այդ հրաշակերտը՝ ենթադրեալ մատենադարանը ամենևին չէ ունեցել գմբէթ։

Երեկոյեան ժամը 8-ին տեղի ունեցաւ վանքի երկար պատշգամբում ճաշ, որին մասնակցում էին 30 հոգուց աւելի անձինք և ուր արտասանվեցին ճառեր։

Ապա վանքի բակում տեղի ունեցաւ հրավառութիւն և ժողովրդական տօն—պարեր, զուռնայով, ըմբշամարտով և երգերով։ Կաթողիկոսը հաճոյքով դիտում էր պատշգամբից ժողովրդական ուրախութիւնը։ Ժամը 10-ին արդէն ամենքը, յոգնած, հանգստացան, առաւօտեան շուտ վերկենալու համար։

Այդ ժամանակ տեղի ունեցաւ և մի լաւ գործ Եր. Լալայեանի և Բարգէն վարդապետի նախաձեռնութեամբ։ Կազմվեց մի փոքր յանձնախումբ, բաղկացած Գիւտ քահ. Աղանեանից, Ե. Լալայեանից, Իգ. Ցարուրթիւնեանից և Ս. Լիսիցեանից, որ յանձն առաւ աշխատել Հաղբատ վանքի վերանորոգութեան գործը գլուխ բերելու։ Միքայէլ Արամեան ընդունեց լինել այդ մասնաժողովի պատուաւոր անդամ և ամեն կերպ նպաստել։

24 յունիսի, առ. ժ. 9-ին

Վաղ առաւօտեան ամենքս վեր կացանք և սկսեցինք այցելել վանքի հնութիւնները։

Կաթողիկոսը, նոյնպէս անհամբեր դիտելու այդ հնութիւնները, մանրամասն կերպով այցելեց վանքը և նրա կօթողները։

Նախաճաշից յետոյ, ժամը 10-ին, սկսեցինք իջնել վանքից դէպի Ալլահվէրդի պլատֆորմը, ուր սպասում էր արտակարգ գնացքը։

Ժամը 11-ին ցերեկվայ՝ գնացքը շարժվեց դէպի Ղարաքիլիսա, ուր կը հասնենք ժամը 3-ին։ Այդտեղ ճաշ է տրվելու ղարաքիլիսեցիների կողմից։ Երեկոյեան ժամը 6-ին կը լինենք Ալէքսանդրապոլ։ Հ. Առաքելեան

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 24 յունիսի

Այսօր Ղարաքիլիսայի կայարանում խմբված էր անհագին թւով բազմութիւն ամեն սեռի և ամեն հասակի, և, ինչպէս ասում են, ասեղ գցելու տեղ չը կար։

Կայարանի առաջ թարմ ծաղիկներից և կանաչներից շինված էր մի շքեղ կամար. կամարի մէջտեղը կախված էր Վեհափառի պատկերը։ Նոյնպէս թարմ ծաղիկներից և կանաչներից շինված էր մի ամպհովանի, որտեղ փռված էին խալիչաներ և դրված մի բազկաթոռ։

Երիտասարդների մի խումբ, զարդարված ծաղիկների փնջերով, շրջապատել էր ամպհովանին։

Այստեղ հաւաքված էին նաև շրջակայ գիւղերից պատգամաւորութիւններ։

Այստեղ ցերեկվայ ժամը 1-ին ճեպընթաց գնացքով ժամանեց Վեհը իր սվիտայով։ Հազարաւոր ամբոխի անվերջ «կեցցէները» թնդացրին օդը։

Գնացքը կանգ առաւ։ Վեհափառը վագօնի լուսամուտից խաչակնքեց ժողովրդին։ Ապա Սաթունեան արքեպիսկոպոսի հետ իջաւ ցած, մտաւ ամպհովանիի տակ ու նստեց բազկաթոռի վրա։

Ներկայացաւ տանուտէր Նալբանդեանը, աղ ու հաց մատուցանելով Վեհին։

Ժողովրդի կողմից ուղերձ կարդաց Գ. Մ.-Գէորգեանը։ Տեղական ուսուցչական խմբի կողմից խօսեց ուսուցիչ Տէրունեանը։ Ցեռոյ ինսպեկտոր Սողոմոնեանը խօսեց տեղիս գիւղատնտեսական ճիւղի մասին և ներկայացրեց կաթնատնտեսական կուրսերում պատրաստված իւղից, ծաղիկներով և սփռէի մէջ, որը Վեհափառը ուրախութեամբ ընդունեց։

Այդ բոլորից յետոյ Հայրապետը պատասխանեց հետևեալը.

«Շատ ուրախ և բաղդաւոր կը զգամ զիս՝ ձեր այս ընդունելութեան համար։ Դուք գիտէք, թէ իմ ուսերուս վրայ ինչպիսի ծանր պարտականութիւններ են դրուած, զորս թեթեւցնելու համար՝ ժողովուրդը պէտք է գիտակցի իմ այդ պարտականութիւններն ու մասնակից ըլլայ անոնց։

«Շատ ահաւոր սարսափներ են անցեր հայ ժողովրդի գլխէն. շատ տանջանքներ է կրեր ան և պիտի կրեր. շատ ծանր, խոր և բազմազան են անոր վէրքերը։ Մենք պէտք է կրթութեամբ բժշկենք ատ ցաւոտ վէրքերը։ Մենք արդէն ճաշակած ենք եւրօպական կրթութիւնը, այնտեղի լուսաւոր ջահի շողերը թափանցեր են մինչև այստեղ՝ Կովկասի խուլ անկիւնները, և մենք միշտ պիտի ձգտինք դէպի կրթութիւն, և անոր մէջ փնտռենք մեր լուսաւոր ապագան։ Բաւական չէ ըսելը, խօսելը, այլ պէտք է գործել ալ գիտնալ։

«Երեմն յառաջ երթանք լուսաւոր դարու գաղափարներով։ Ցառաջ օրինապահութեամբ, յառաջ ճշտութեամբ, յառաջ պաշտպանելով կարգապահութիւնը, յառաջ, յառաջ դէպի ազնիւ գործեր...

«Թող ըլլանք օրինաց հնազանդ և ապրինք խաղաղ»։

Վեհափառը, վերջացնելով իր ճառը, բարձրացաւ վագօն։ «Կեցցէները» դարձեալ թնդացրին օդը։ Առաջ եկան շրջակայ գիւղերի պատգամաւորները և ներկայացան։

Պատգամաւորներին ընդունելուց յետոյ, Վեհափառը մի փոքր ճաշեց։ Ճաշից յետոյ Մինաս Զերազը ժողովրդի խնդրանօք նկարվեց։ Նկարվեց նաև Վեհափառ Հայրապետը։

Ճաշից առաջ ներկայացան մի քանի պաշտօնեաներ՝ տեղական պրիստաւը, հաշտարար դատաւորը և հաշտարար միջնորդը։

Ժամը 2-ից անց՝ գնացքը շարժվեց, իսկ մուզիկան նուագում էր ողջերթի եղանակ։

«Կեցցէ Իզմիրլեան, կեցցէ նորընտիր Կաթողիկոսը»,—ձայնում էր ժողովուրդը։

Հազարաւոր բերաններից թռչող կեցցէներին վերջ չը կար։

Գնացքը առաջ սուրաց՝ մեզ թողնելով քաղցր յոյսերի մէջ....

Արշալոյս Եղիազարեանց

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԱԾ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

Կուռքեր կանգնել ու փշրել՝ այդ մեր ազգին քաջագործութիւնն է։

Հայրիկ իր գերեզմանին մէջն ալ կը սատանայ քննադատութեան լախտին ծանր հարուածները։

Գայթակղողներ եղան անշուշտ. բայց ոչ սիրուած ու գնահատուած կաթողիկոսը զատապարտուած չէ խարանող քննադատներէ։ Պատմական փշրանքներէն մէկ քանի հատ թափելու հարկը կը զգամ։

Մ. Մամուրեան 1871-ին Կովկասէն՝ բանիբուն հայէ մը կ'առնէ նամակ մը, ուր երեք կաթողիկոսներու համար՝ տեսէք ինչ աննպաստ մտքեր կը յայտնէ.

«Ներսէս, իր քսանամեայ աքսորանաց ժամանակ, բուրբոնների և լեհացւոց նման, ոչ ինչ չմոռցաւ և ոչինչ չուսաւ. կարելի է որ գիտութեամբ թոյլ տուաւ լուտերական քարոզիչներուն։ Ներսէս՝ հաւատքի կողմէ շատ ազատամիտ մարդ էր. նա ազգային քաղա-

քև էր որ Կրետէն յանձնուեցաւ պետութեանց խնամքին և Նոր-Թիւրքիան կը յուսայ, որ այս պետութիւնները պիտի վերադարձնեն զայն իրաւացի տիրոջ, յիշելով թէ, ինչպէս ըսի, այդ տէրը Նոր-Թիւրքիան է։ Օսմանեան կառավարութիւնը այս պահուս ծրագիր մը կը պատրաստէ, որ, պահպանելով հանդերձ իր իրաւունքները, կատարեալ անդորրութիւն պիտի շնորհէ կղզիին ու խաղաղութիւն և բարելաւութիւն բնակիչներուն։ Միջազգային զօրքերը հոս կը քաշուին թէ ոչ, անէական է, եթէ մենք մեր նպատակակէտին հասնինք և թիւրքական գերիշխանութիւնը պահպանուի։ Աւանդ տալով Կրետէն պետութեանց, կը հաւատանք, որ պետութիւնները կը պաշտպանեն օսմանեան իրաւունքները»։

Խօսելով կրետական ինքնավարութիւն մը հաստատելու տարաձայնութեան մասին, Մուխթար փաշա ըսած է.

«Այդպիսի առաջարկ մը ո՛չ եղած է և ո՛չ ալ կը մտածուի։ Երբ Եգիպտոս էի 10 տարի առաջ, կարծիքներու փոխանակում մը տեղի ունեցաւ լորդ Սալզբըրիի և իմ միջև՝ Կրետէի և Լիբանանի վարչական նմանութիւնով ինքնավարութիւն մը տալու, բայց, դժբաղդաբար, արգելքներ բարձրացան և մեր կարգադրութիւնը չիրականացաւ»։

Միւս կողմէ, անգլիական մամուլին կարծիքը շատ բաժնուած է այս հարցին առթիւ։ Ոմանք այն աստիճան յառաջ կերթան, որ բացէ ի բաց կը խրատեն Թիւրքիան թողուլ ուէ պահանջ այդ կղզիին վրայ և որպէս վերջին վիրաւոր անդամը նախորդ վարակուած բէժիմին՝ կտրել զայն իրմէն,—քանի որ շատոնց դադրած էր այդ թիւրքական հող մը ըլլալէ,—և այսուհետև շարունակել իր յառաջդիմութեան ուղին ազատ ու անկաշկանդ, զերծ արգելքներէ և հաւանական բարդութիւններէ։

Թէպէտև մինիստրներէ ուղիղ խօսք մը կորզել շատ դիւրին գործ չէ, սակայն, որքան որ կարելի է եզրակացնել պարլամենտական խօսակցութիւններէ և տարաձայնութիւններէ, գոնէ Մուխթար փաշայի այստեղ հասնելէն առաջ պաշտօնական հակումն ալ այդ հոգիով էր։ Ու չպիտի զարմանանք, երբ օրին մէկը եւրօպական «աւանդապահները» «խորհուրդ» տան Թիւրքիոյ՝ ծրարել իր ինչքերը և կղզիէն հեռանալ՝ ինչպէս ըրին Բուլղարիոյ և Բոսնա-Հերցէգի առթիւ։ Ու այն ատեն տարակոյս չունիմ որ երևան պիտի գան այն բոլոր պղատոնական բացատրութիւնները, որ այժմէն սկսած են։ Կրետէն ամեն կապերով կապուած է Յունաստանի. իր ճակատագիրը, ապագան, բարօրութիւնը ու բարգաւաճումը յարակից է Յունաստանի, հայլն, հայլն... Ուրեմն ինչու յամառիլ. չէ՞ մի որ Թիւրքիոյ համար աւելորդ ծանրութիւն մըն է սա...

Մեր համոզումը այն է, թէ ելքը այդ պիտի ըլլայ։

Մինաս-Ցոլակ

---

*) Հայ գրողի այս դիտողութիւնը բաժանում է Թիւրքիայում լաւ ծանօթ մի ռուս գրող, Ս. Կանդուբուշկին, որ երբեմն, եթէ չենք սխալվում, Սիբիրայում գիւղատնտեսական պաշտօնեայ էր։ Վերջերս նա կրկին շրջել էր Թիւրքիայում, որպէս «Слово»-ի թղթակից, և իր տպաւորութիւնների ամփոփումը տալիս է «Рус. Богат.» ամսագրի մայիսի գրքում։

քական նպատակն ունէր իր աչքին առջև։ Նորա մեծ և ափսոսալի սխալն այն էր որ նա չհասկցաւ, որ ազգի և ազգութեան միակ հնարը կանոնաւոր ուսուցիչներ-ուսուցչուհիներ հայ ազգին և հայ լեզու գիտցող պատրաստելն է, բայց հմուտ եւրոպական ուսուցչաց պէս։

«Մատթէոսն ալ իր պաշտօնին համապատասխանած չէր... Գէորգն ալ շատ հեռու է այն արժանաւորութեանց, որք պիտոյ են կաթողիկոսի մը մեր ժամանակ։ Բաց ի սորանից՝ կամակոր, չնչին և տխմար փառասիրութեան տէր, երեխայի պէս շքանշաններ հաւաք կընկնի»։

Ծանր, խիստ ծանր դատաստաններ են ասոնք, մանաւանդ Ներսէսի մասին գրուածները, որոնց զուտ զրպարտութիւն ըլլալը՝ ցոյց տուած է միևնոյն տարին ուրիշ գրող մը, որուն յօդուածը կարելի է կարդալ հին «Արև. Մամուլի» 1871 տարուան սեպտեմբերի պրակին մէջ։

Զարմանալու չէ. Ներսէս մեռած էր, երբ քննադատները մէջտեղ ելած էին, ու Մատթէոսի ձեռքով այրուած էին մեծ կաթողիկոսին նամակները, որոնք իր կրթական գործունէութեան վաւերագիր էին։ Հայրիկին մահուընէն առաջ վրան ինչ հրաշացումով կը խօսուէր։

*

Հայրիկին համար կըսուի թէ նախորդներուն փառքին տհաճ մըն է եղած. եթէ ստոյգ է, պիտի ըսեմ՝ որ գահակալական համաճարակ հիւանդութենէն փրկուած չէր և Հայրիկ. պաշտօնեան իր նախորդին գործերը ջնջելու ձգտում կունենայ գրեթէ միշտ։ Հայ երիտասարդութիւնը՝ Ներսէս Ե. կաթողիկոսին արձանը կուզէ կանգնել Թիֆլիս՝ Ներսիսեան վարժարանին առջև, արգելք կըլլայ Մատթէոս կաթողիկոս։

Նախանձի խնդիր...

Ներսէսի գործունէութիւնը փոքրկացնելու համար՝ աշխատած է նաև Գէորգ կաթողիկոս իր փոքրաւորի գրուածներով։ Նոյն Գէորգ կաթողիկոսի հրամանով՝ համառօտ եկեղեցական պատմութիւն մը կը հրատարակուի. Ներսէսի փառքին սա աննպաստ տողերը կը գտնենք այն գրքին էջերուն միջև՝ իբր թէ Ներսէս «իր տասնչորս տարվայ կաթողիկոսութեան ժամանակ ոչինչ հոգս չարաւ Էջմիածնի ուսումնարանի համար, այլ երեսէ ձգեց բոլորովին և չը պատրաստեց ոչ մի վարդապետացու»։ Նման ծանր խօսքեր ինկան և Հայրիկի ոսկորներուն վրայ։

Մրոտելը դիւրին գործ է, մաքրելն ալ դժուար չէ կարծեմ։ Ներսէսի վարկը կորողներուն ի պատասխան, Ս. Օրբէլեան 1872-ի վերջին օրերը կը հրատարակէր սա տողերը. «Ներսէս, իր տասնչորսամեայ կաթողիկոսութեան տագնապալից շրջանին մէջ, երբեք չը մոռացաւ ազգային մատւորական և բարոյական զարգացման պէտքը. ամեն վիճակաց մէջ ուսումնարաններ հիմնեց և նոյնիսկ յէջմիածին մեծ վարժապետանոց հիմնելու նիւթական պիտոյքները պատրաստեց, բայց բարի խորհրդականաց խորհրդով՝ օդոց փչասակարութեան պատճառաւ, անօգուտ դատեց և ջանաց բուն քաղաքաց և գիւղօրէից դպրոցաց վիճակն ապահովել հաստատուն հասոյթներով։ Իսկ Գէորգն անխորհրդաբար, չըսեմ տգիտաբար, սուտպղական կերպիւ գումարներ ժողովելով վիճակներէն, անհմուտ ճարտարապետութեան շնորհիւ Էջմիածնի մէկ դպրոցն՝ երկիցս շինեց, ահագին գումարներ վատնեց, բարձրագոյն համբաւներ տարածել...»։

Գէորգին վերագրուած այդ թերութիւնները նոյնպէս թափուած են Հայրիկի վրայ։ Սակայն ժամանակը մոռցնել տուաւ Գէորգին թերութիւնները, ու Հայրիկ ծայրայեղօրէն վնասակար դատուեցաւ Էջմիածնի։ Գէորգի օրով ալ քննադատ գրիչն Ս. Օրբէլեան կափսոսար։ «Այսպէս ահա, յետ ժամանակաց, Էջմիածնի փողով և թմբուկներով հռչակեալ շէնքը պիտի ըլլայ կայան սարդից, օձից և կարճաց, և ապա՝ աւերակ. ահա քեզ պտուղ մեծագործութեան»։ Մեր մէջ բերած վկայութիւններէն կարելի է եզրակացնել, որ համանման թերի կաթողիկոսներ ունեցեր են իրենց հակասող քննադատներ։

Եթէ հաւատանք պատմութեան, կաթողիկոսները Էջմիածինը դէպ ի կորուստ և անկում կը տանին։ Արփիար Արփիարեան 1898-ին կը գրէր. «Էջմիածնի վարչութիւնը իր ծուլթիւնը անսայթաք շարունակեց։ Կողոպտուեցաւ Էջմիածին Գէորգ կաթողիկոսի օրով, կողոպտուեցաւ Էջմիածին Մակար կաթողիկոսի օրով, կը կողոպտուի Էջմիածին Մկրտիչ-Հայրիկ կաթողիկոսի օրով»։ Ո՞վ է մեղաւորը։ Կը հարցնեմ քննադատներուն։

Պէտք չէ կամաւոր կուրութիւն. առ հասարակ ամեն առեն, որ Էջմիածնի Աթոռին վրայ հայրապետ մը կը բազմի, ընդհանրապէս ան արդէն համակրանքի կուռք մըն է եղած. բայց երբ գերեզման կը մտնէ, մի առ մի կը համրեն անոր թերութիւնները։

Թէ առաջուց բարի էր, հայրապետական Աթոռը չէ որ զայն չար ըրաւ, այլ իր շուրջի կամարիլլան։

Այսօր մեծ ովսաննայով Վաղարշապատի դռներէն Էջմիածին կը մտնէ Իզմիրլեան Հայրապետ. դիտեցէք որ ինքը ամեն առթիւ կըսէ, թէ երբէք ազգը կրնայ յուսալ բարեկարգութիւններ, եթէ... ամեն միաբան յարգէ իր պարտքը՝ կարգ ու կանոնը։

Ինչ որ կերևի, Էջմիածին անկարգութեան բոյն մըն է մնացած միշտ. ուրեմն նախ ամեն միաբան ճանչնալու է իր պարտականութիւնը, նախանձախնդիր ըլլալու է այն քրիստոսակերպ Մեհեանին, որուն յառած են համակրանքի ու կրօնքի աչքեր։

Վերանորոգութիւնը պիտի մտցնէ ամեն մի հայրապետ, եթէ իր հպատակները խոչընդոտներ չըլլան։

Մեր միաբանները միշտ խստերախ, ըմբոստ կը մնան ու կանգոսնեն առաջնորդին տկարութիւնը. բայց մթէ իրենք չեն անոր ուժը, անոր հեղինակութիւնը վատնողը...

Ե.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սիսիան, 20 յունիսի

Այս շրջանը մի քանի հարիւր տարիներից ի վեր է, որ գոյութիւն ունի։ Սա գտնվում է Զանգեզուր գաւառի հարաւային կողմում։ Չը նայած իր հնութեանը և մեծութեանը (Սիսիանի շրջանը բաղկացած է 14 հայաբնակ և մի քանի Թուրքաբնակ գիւղերից), այնուամենայնիւ այս շրջանը մինչև այժմ դեռ չէ տուել հասարակական աչքի ընկնող մի անձնաւորութիւն, այն ինչ այդ կարիքը վաղուց է զգացվում։ Շրջանը ապրում է ամենաթշուառ և աննախանձելի պայմանների մէջ, գիւղատնտեսական ոչ մի առաջադիմութիւն չէ նկատվում։ Նահապետական փտած և անպէտքացած գործիքները դեռ ևս Թագաւորում են։ Հողը պակաս, այն էլ բնութեան կամքին Թողած։ Լաւ ճանապարհների կատարեալ բացակայութիւն, փայտի պակասութիւն և այս բոլորից յետոյ ոչ մի ձգտում չը կայ դէպի լոյսը և գիտութիւնը։ Շրջանը ունի մի քանի ծխ. մի-դասեան դպրոցներ։ Սակայն այդ դպրոցներն էլ ոչ մի օգուտ չեն տալիս ձեռնհաս մարդկանց բացակայութեան շնորհիւ։ Բացակայում է և կարգ ու կանոնը։ Դպրոցները բացվում են ժամանակից շատ ուշ և փակվում շուտ։

Դպրոցներում աշակերտների Թիւը 500-ից չէ անցնում։ 2800 տնից բաղկացած մի այսպիսի շրջանի համար՝ հասկանալի կը լինի, Թէ այդ փոքրաթիւ աշակերտներն էլ ո՛ր դասակարգի երեխաներ են։ Սրանք էլ բաւական է, որ գրել-կարդալը սովորեն, «նամակն ու սանատը» կարողանան միմեանցից զանազանել, և այսպէս՝ եթէ Թւերը և մեքենակ գրելը սովորեցին՝ աւարտած են համարվում և մտնում վաշխառուների և կեղեքիչների շրջանը։ Այս շրջանի եկամուտը չէ բաւականանում աքաղաքնակութեան պրած ծախսերին, շնորհիւ առատ կոնծաբանութեան, որը աւելի սովորական է Ախլաթեան և Բռնակոթ գիւղերում։ Միջին Թւով այդ երկու գիւղը տարեկան 600 բեռ գինի և օղի է խմում. հաշուած ամեն մի բեռը 8 պուդից և պուդը 2 ր. արժէքով, կը ստանանք 98,800 ր., որը մի հսկայական գումար է գիւղացիների համար։

Հարց է ծագում, Թէ ինչո՞ւ մեր շրջանը իրան ոչինչ օգուտ չը տուող բաների համար այդպիսի ահագին գումարներ է ծախսում, իսկ դպրոցը, լուսաւորութեան և առաջադիմութեան այդ խակական տաճարը դարձնում են աւերակ, կամ աւելի ճիշդը՝ վաշխառուների զաւակների համար մուրհակի ձևեր սովորելու մի միջոց։

Պատասխանը պարզ է։

Շրջանը գտնվում է վաշխառուների և տէրտէրների ձեռքին. Նրանք են ժողովրդի տէրն ու տնօրէնը, իրանք հարստանում են տգէտ ժողովրդին Թալանելով։ Եթէ Թոյլ տան որ հասարակութիւնը դպրոցը ծաղկեցնի, իրանց շահերը կը վնասվեն, որովհետև՝ դպրոցի միջոցով աղքատ ու կեղեքվող մեծամասնութիւնը կարող է գիտակցութիւն ձեռք բերել և իրանցից երես դարձնել։ Այս շրջանը ունի զանազան տեսակի գործիչներ և մի մեծ խմբակ վաշխառուների. այս գայլերի վրա աւելացրէք և դրսի փողապաշտ հարուստներ. եթէ հաշուի առնենք՝ կը կազմվի մի մեծ վոհմակ. հասարակութեան $^2/_3$ մասը կազմում է աշխատաւոր գիւղացիութիւնը, որի արիւնն անընդհատ ծծում են մինչև վերջին կաթիլը։

Անարդարութիւնը Թագաւորում է այս շրջանում։ Միշտ Թոյլը ուժեղի մօտ մեղաւոր։ Այս շրջանի գիւղացի մի ծերունի իր բազմանդամ ընտանիքը քայքայումից ազատելու համար ուղարկում է, շատ-շատերի նման, որդուն օտարութիւն, որը երկար ժամանակ անգործ շրջելուց յետոյ աջողեցնում է գործի մտնել ամիսը 25 րուբլով։ Մօտ օրերս նա ստանում է մի նամակ հետևեալ բովանդակութեամբ.

«Սիրելի որդի. այս տարի արտերը լաւ էին, կարող էին մեզ կերակրել, բայց ինչ արած որ հարուստ Բաղշին պրիստաւին բերեց և գրաւեց բոլոր ապրուստս, արան էլ, այնպէս որ ես իրաւունք չունեմ գնալու և հնձելու արտը։ Ի սէր Աստուծոյ օգնութեան հասիր»։

Սրանից 3—5 տարի առաջ ծերունին վերցրել է 50 ր. պարտք՝ տնային կենդանիներ առնելու, իսկ հիմա, դեռ չը հաշուած տոկոսը, 170 ր. էլ պարտական է։

Նշանակում է՝ եթէ մինչև անգամ ոչինչ տուած չը լինեն, դարձեալ 3—4 տարվայ ընթացքում 50 րուբլին 120 ր. տոկոս է բերել։ Իսկ ինչ են շինում շրջանիս այդ թշուառների օտարութեան մէջ գտնվող զաւակները, երիտասարդութիւնը, որոնց Թիւը պանդխտութեան մէջ չափազանց շատ է։

Գիւղացի

Երևան, 23 յունիսի

Վերջին ժամանակներս մեզ մօտ են գտնվում Բագուից եկած մի խումբ Թուրք դերասաններ, որոնք արդէն տուել են մի քանի ներկայացումներ։

Թուրք ժողովրդի համար Թատրոնը գտնվում է տակաւին նախնական շրջանում և Արաբլինսկին իր դերասանական խմբով զաւառական կեանքի մէջ հանդիսանում է մի նախակարապետ, աշխատելով բեմը մուսուլման ազգաբնակութեան կեանքում դարձնել մի պահանջ։

Անշուշտ, սատանձնած գործը ծանր է և դժուարին, մանաւանդ, երբ Թուրք ազգաբնակութիւնը տակաւին շատ աննեթեթ և փտած հայեացքներ ունի Թատրոնի մասին, չը տարբերելով Նրան նոյնիսկ սովորական ծաղրածու օյինբազութիւններից և ղահվախանային մասխարութիւններից։

Թուրք դերասանական խմբի ամենածանր և դժուարին դերը Նրանումն է հէնց, որպէս զի ժողովրդի մէջ փոխել տայ այդ կարծիքը և Նրան սովորեցնէ, Թէ ինչ է Թատրոնը և դեղարուեստը։

Երկրորդ դժուարութիւնն այն է, որ Թուրք դերասանական խումբը բնաւ հնարաւորութիւն չունի իր խմբի մէջ տանելու Թուրք դերասանուհիների, նման այն դաբաշրջանին, երբ նոյն բանը գոյութիւն ունէր նաև մեր բեմական կեանքում։ Դերասանուհիներ տալու հնարաւորութիւնը Թուրք տարրի մէջ աւելի ևս անհնարին է դառնում, երբ նրանց սովորութիւնները, օրէնքն ու շարիաթը պարսիկ կնոջը դատապարտում են փակման ու առանձնացման։

Այս դէպքում բնական է, որ Թուրք դերասանական խմբին օգնութեան պիտի գային դրացի ազգութիւններից, և զարմանալի չէ, որ Արաբլինսկու խմբի մէջ այսօր ժամանակցում են մի վրացի և մի հայ օրիորդ։ Սա ունի և իր այն գիղեցիկ նշանակութիւնը, որ մուսուլման ժողովուրդը իր բեմում տեսնում է կապված նաև դրացի ազգութիւններին։

Արաբլինսկին բաւական ուժեղ ձայն ունի, լաւ առոգանութիւն, սակայն Նրա շարժուածքների և արտայայտութիւնների մէջ կարծես անբուժելի են մուսուլման տարրի յատուկ գանգրազկոտութիւնը, բնորոշ շարժուածքն ու եւրոպականից հեռու միմիկան։ Արաբլինսկին յաճախ ոգևորված կամ բուռն յուզմունք արտայայտող դէպքերում աչքերը խփում է և շատ անգամ անտեղի ուժեղ կերպով գոռգոռում՝ հակառակ հոգեբանական ճշդութեան։ Սակայն ընդհանուր առմամբ Արաբլինսկին լաւ դերասան է և մուսուլման ազգաբնակութեան մէջ առաջին տեղն է բռնում, որը կարողանում է եւրոպական բեմը ճշդութեամբ դնել Թուրքականում։ Նրան աւելի քան աջողվում են իրանց ազգային պատմական կեանքի պիէսները, սակայն օտար կեանքից վերցրած դրամաներում Արաբլինսկին գերոնական ճիգեր է գործ դնում և գրեթէ մեծ մասամբ աջողեցնում։

Թուրք ազգաբնակութիւնը Նրան բաւական խրախուսում է յաճախողների խուռն բազմութեամբ. շատ անգամ դահլիճում ոչ մի աթոռ բաց չէ մնում։ Գովելի է Նրանց վերին աստիճանի կարգապահութիւնը և կորրեկտ վերաբերմունքը դէպի դահլիճի օրէնքները։ Աջողութիւն ենք մաղթում Արաբլինսկուն։ Մուշ. Բագրատունի

Ասւրամ (Զոր. գաւ.), 23 յունիսի

Նախկին ամարանոցաւորներից շատերը քաղցրութեամբ կը մտաբերեն Սուրամի պարզ, մաքուր ու Թարմ օդը, սառնորակ աղբիւրները, բէջեան յստակ առուները, սոճիների, նոճիների, կաղնիների անտառները, որոնցով շրջապատված է ամբողջ գիւղաքաղաքը և արտասովոր փայլ տալիս նրան։ «Երկաթի աղբիւր» կոչվածը, պարունակելով իր մէջ բաւական Թւով երկաթ, բժշկական քննութեամբ գտնվել է իբր օգտակար արիւնապակասների համար։ Բայց ամենագլխաւորը նոր գտնված հանքային ջուրն է, Սուրամից մէկ վերստ հեռաւորութեան վրա, Զուամթելէթ գիւղում, որով բժշկվում են շատ-շատերը ոսկրացաւից։ Ջրի տաքութիւնը մօտ $23^1/_2$ աստիճան է։ Այդ բանի վրա եթէ աւելացնենք երկաթուղային յարմարութիւնը, զանազան զբաւարճութիւններ, ապրուստի էժանութիւնը, փողոցների լուսաւորութիւնը, մթերքների Թարմութիւնը, պէտք է յուսալ, որ միջին գասակարգին պատկանողներից շատերը կը շտապեն այստեղ ապրելու Թարմ ու պարզ օդով լի բնութեան ծոցում։

Տեղիս սիրողների խումբը, ղեկավարութեամբ դերասան Նիկողայոս Յովհաննիսեանի, պատրաստութիւն է տեսնում այս ամառը տեղիս ծխական դպրոցի դահլիճում և Լոռոյեանների պարկում մի շարք ներկայացումներ կազմակերպելու։ Ցանկանք եռանդ ու աջողութիւն նորակազմ խմբի անդամներին։ Յովհ. Դաւթեանց

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 22 յունիսի

Նորերս բացված կաթնատնտեսական կուրսերի կանոնաւոր պարապմունքները սկսվել են։

Զանազան շրջաններից սովորելու են եկել ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ։ Առանձնապէս աչքի է ընկնում Ղազախի գաւառի մի Թուրքաբնակ գիւղից եկած Թուրքուհի-վարժուհին իր եղբոր հետ, որը կաթնատնտեսութիւնը ուսումնասիրելուց յետոյ մտադիր է իր հայրենակիցների մէջ տարածել իր սովորածը։

Մեր ծխ. դպրոցներից էլ մի քանի ուսուցիչներ կան։

Կաթնոցին օրական 6—7 պուդ կաթ է մատակարարում տեղումս կազմված կաթնատնտեսական կօօպերատիվ ընկերութիւնը։

Ներկայումս սովորողները պատրաստում են կարագ և երկու տեսակ պանիր։

Կաթնոցի գործերը կատարում են հերթապահները։

Կուրսերին յաճախում են նաև գիւղացիներ և մանրամասն ծանօթանալով գործի հետ՝ հեռանում են։

Ցանկալի է, որ մեր ծխ. դպրոցների ուսուցիչները շտապէին օր առաջ այստեղ կաթնատնտեսութիւնը ուսումնասիրելու. նաև ցանկալի է, որ Կ. Հ. Բ. Ընկ. և Բ. Կ. Միութիւնը առանձնապէս ուղարկէին իրանց գիւղական դպրոցների ուսուցիչներից մի քանիսին կուրսերը՝ նախապէս այդ նպատակի համար որպէս նպաստ յատկացնելով մի համեստ գումար, ուղարկված ուսուցիչներին որպէս ապրուստի փող։

Մեր ծխ. դպր. ուսուցիչները աւելի մօտ լինելով հայ գիւղացիութեան և ուսումնասիրելով կաթնատնտեսութիւնը՝ կը կարողանային ապագայում նպաստել հայ գիւղացու սահմանափակ տնտեսութեան զարգացմանը։

Շնորհիւ տեղիս ակմբանոցի անդամների ջանքերի և ծխ. դպր. հոգաբարձութեան օժանդակութեան՝ մեր բոտոնդայի շինութիւնը վերջացաւ ապարավեց։

Շինութիւնը Թէ դրսից և Թէ ներսից գեղեցիկ տպաւորութիւն է Թողնում, չընայած որ դեռ մանր աշխատանքները վերջացած չեն։

Ուրեմն ամարանոցաւորները կարող են հաստատ համոզված լինել, որ իրանք զուրկ չեն միայն գեղարուեստական հաճոյքից, նախընթաց տարիների նման։

Ռոտոնդան ծառայելու է որպէս ակմբանոց։ Ցոյս ունենք, որ ռոտոնդայի կառավարիչները, անցեալի դառն փորձերն աչքի առաջ ունենալով, գոնէ այս երեք ամիսների ընթացքում կը վերացնեն «կանաչ-սեղանը» և ազատ կը պահեն ամառվայ ժամանակաւոր անդամների գրպանները դատարկվելուց։ Մ. Ղազարեանց

Գանձակ, 23 յունիսի

Մեր շրջանի գիւղերում այս տարի չը տեսնված հունձ էր սպասվում։ Բայց աւա՜ղ, այդ բաղդը այս տարի էլ շատ համարվեց նրանց համար։

Յունիսի 20-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին երկինքը սկսում է որոտալ և չանցած մի քանի րոպէ սկսում է տեղալ չը տեսնված կարկուտ, որ ականատեսների ասելով իր մեծութեամբ և զանազան ձևերի լինելով զարմանք է պատճառել ամենքին։ Կարկուտի մեծութիւնը լուցկու արկղիկի չափ էր։

Կարկուտի տարափը տևելով 15—20 րոպէ՝ ոչնչացրել է Սլիտակ-Շէնի, Զագլի, Բարսումի, Գառնակերի, Գիւլամբրի, Նիւզգարի, Ջօվդառի արտերը. որոնք ունեն այգիներ, այգիները ևս։ Գետնին է հաւասարվել նոյնպէս Թուրքաբնակ Սօգուդլու և Աղխտամ գիւղերի ու ռուսաբնակ 3 գիւղերի արտերը։ Վնասները հասնում են հարիւր հազարների։ Սարգօ

Խաչակապ գ. (Գանձակի գաւ.), 23 յ.

Յունիսի 20-ին, շաբաթ գիշեր, լոյս կիրակի, մեծ քանակութեամբ կարկուտ եկաւ և, ինչպէս ասում են, սաստիկ վնասեց Գանձակի գաւառի հետևեալ 8 հայ գիւղերի բուսականութեանը,—այն է՝ Խաչակապ 230 տ., Ջօվդառ 180 տ., Նիւզգար 120 տ., Գառնակեր 100 տ., Բարսում 250 տ., Զագիր, Զարդախլու, Ղազախ գիւղ,—երեք դուխաբորական գիւղերի և երեք Թուրք գիւղերի՝ փչացնելով ամեն ինչ. ամենամեծ վնասը հասել է, ինչպէս գիւղացիք պատմեցին, նիւզգարեցւոց և ջօվդառեցւոց։

Այժմ գիւղացին չը գիտէ՝ իր գոյութեան մասին մտածէ թէ՞ անասունների։ Բոլոր գիւղացիների վնասը, ինչպէս ասում են, հարիւր հազարների է հասնում, իսկ Խաչակապին, որի ցանքսերի մի երրորդական մասն է փչացած, մօտ 12 հազար րուբլի վնաս է հասել։ Գ. Ք. Թ.

Կարս, 23 յունիսի

Ուսումնական տարին վերջացաւ. Նրա հետ լրացաւ և հոգաբարձութեան կաղմի ժամանակամիջոցը։ Մայիսի 24-ին տեղի ունեցան նոր ընտրութիւններ, և սակայն մինչև օրս Երևանի կոնսիստորիան ո՛չ հաստատել է նոր կազմը, ո՛չ բեկել ընտրութիւնները այս կամ այն պատճառով։

Մինչ այդ՝ օրերն անցնում են և մեր դպրոցը չունի ուսուցչական խումբ (հները արձակված են)... Յ. Ֆարոս

Կօթ գիւղ (Ղազ. գաւ.), 21 յունիսի

Ամսիս 19-ին, գիշերվայ ժամը 11-ին, զգացվեց բաւական ուժեղ երկրաշարժ։

Այս տարի հացահատիկները շատ լաւ են, մեծ բերք են խոստանում։ Դաշտավայրերում հունձը արդէն սկսվել է։ Շ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԼԻՒՇԿԻՆԸ

Մոսկվա, 20 յունիսի

Յաճախ ռուս իրականութիւնը ծնում է այնպիսի երևոյթներ, որոնց պատճառների մանրազննին քննութիւնը մեծ պահանջ է ներկայացնում իրանից։

Այդ երևոյթները, մեծ մասամբ, հասարակական բնաւորութիւն կրելով, պարզ և բնական է որ պէտք է վրադեցնեն հասարակութեան որոշ խաւերին, ժամուլին։

Այդպիսի մի երևոյթ նորերս տեղի ունեցաւ մայրաքաղաքում։

Մեր բուն նպատակից չը շեղվելու համար, կանգ առնենք այդ երևոյթի վրա, որի առաջ գալու պարագաները բաւական ուշադրաւ և հետաքրքրական են ընթերցողի համար։

Մի քանի ժամանակ առաջ Մոսկվայում, Պլիւշչիխա փողոցի վրա գտնված իր սեփական տան մէջ մեռաւ մի ռուս քահանայի աղջիկ, Ան. Կաստալսկայա ազգանունով, 70 տարեկան հասակում։

Այդ պառաւ կինը ապրում էր մի ուրիշ պառաւ կնոջ հետ։ Նա չունէր ո՛չ աղախին, ո՛չ դռնապան։ Նա և՛ կերակուր էր պատրաստում (շաբաթական 3 անգամ) իր համար, և՛ տան բակը մաքրում։ Ո՛չ մի տեղ չէր լինում, ո՛չ ոքի չէր ընդունում։ Նա յայտնի էր իր տարօրինակ կենցաղով, իր խիստ ժլատութեամբ, որի համար էլ «կին Պլիւշկին» էին կոչում Նրան։

Կաստալսկայան մեռնում է ծաղկից։ Իր հարևան տան մէջ ծաղիկ է երևում, իր հարևանները ծաղկի պատուաստում են կատարել տալիս իրանց վրա, բայց հանգուցեալը հրաժարվեց այդ պատուաստումից։ Նա չէր կամենում երևի այն պատճառով, որ մի շատ աննշան գումար պիտի տար այդ բանի համար։ Եւ այդ հրաժարման հետևանքը լինում է այն, որ նա հիւանդանում է ծաղկով և մեռնում։

Մահվանից մի քանի շաբաթ առաջ անյայտ չարագործներ կտրում են Նրա տան դռները և յափշտակում զանազան իրեր։ Նրա շրջապատողները խորհուրդ են տալիս շինել նոր դռներ, բայց նա հրաժարվում է, առարկելով որ «հներով էլ կարելի է եօլա գնալ»։

Դեռ հանգուցեալի կենդանութեան օրօք լուրեր էին տարածել, որ նա մեծ փող ունի, բայց ոչ ոք ստոյգ տեղեկութիւններ չը գիտէր Նրա հարստութեան մասին։

Հանգուցեալը իր բոլոր կարողութիւնը կտակել է իր խոստովանահօրը։ Մահից յետոյ ոստիկանութեան պահանջով հանգուցեալի տունն ախտահանութեան է ենթարկվում և երկրորդ՝ Նրա Թողած ցնցոտիներն ու փալասները հաւաքելով երկու հին մեծ սնդուկի մէջ և կնքելով՝ ուղարկվում է ոստիկանատուն։

Մինչ այդ, դատաստանական պրիստաւը հրաժարվել էր հանգուցեալի կեղտոտ իրերը ցուցակագրելուց, քանի որ ցնցոտիներից բուրող անտանելի գարշահոտութիւնը հնարաւորութիւն չէր տալիս այդ անելու։

Այդ փալասների քննութիւնը տալիս է միանգամայն անսպասելի հետևանք։

Եւ ահա մէկը միւսի ետևից հանդէս են գալիս մի շարք կապոցներ, հին ոսկէ փողերով, մի արկղ՝ լցված ոսկով և արծաթով, քաթանէ ծրարներ, որոնք ամբողջովին լցված էին տոկոսաբեր Թղթերով։ Այդ բոլորը 30,000 րուբլի արժողութեամբ միայն։

Բայց առաջ գնանք։ Սնդուկներից մէկի յատակից հանում են բաւական կեղտոտ կանանց մի ներքնազգեստ, որին կարած է լիֆ։ Այդ զգեստի յետին մասը բարձի տեսք ունէր, և, ինչպէս ասել է ներկայ եղողներից մէկը, հանգուցեալը միշտ կրելիս է եղել իր մէջքի վրա, որից և նա սապատաւոր է երևացել շատերին։

Նայում են այդ լիֆը և, ո՜հ զարմանք, գտնում մի քսակ՝ ծայրէ ի ծայր արժէքաւոր և տոկոսաբեր Թղթերով, բաւական խոշոր մի գումարի։

Հաշւում են՝ և գտնում, որ այդ քսակի արժէքը հաւասար է հարիւր հազար րուբլու։

Մի քիչ էլ զբաղվենք այդ ցնցոտիներով, քանի որ Նրանք բաւական հետաքրքրական են իրանց տեսակէտից։

Մնացած փալասների մէջ գտնում են 25 հազարի բնտաներ, 5 հազար րուբլանոց, 2 հատ 500-ական, մի մեծ կապոց 100-ական րուբլանոցներ և զանազան արժողութեամբ շատ փող։

Հաշւում են հաշւում, որից երևում է, որ այդ ժլատ կինը կանխիկ դրամ միայն Թողել է հարիւր երեսունվեց հազար րուբլի (136,000 ր.), որը փոխադրվեց պետական գանձարանը։

Այդ գումարին աւելացրէք նաև հանգուցեալի տունը, տոկոսաբեր Թղթերը և այլն, և այն ժամանակ դուք կը ստանաք բաւական խոշոր մի գումար, ո՛չ պակաս քան 150 հազար րուբլի։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, բաւական ուշագրաւ է այդ ժլատ կնոջ կենսագրութիւնը։

Մի մարդ, որ 70 երկար տարիների ընթացքում իրան խնայել է ամեն բանում, որ եղել է և փողատէր, և տնատէր, և աղախին, և դռնապան, և տարօրինակ կենցաղավա՛ր, անշուշտ որ իր ահագին հարստութիւնը գիշեր-ցերեկ կրելիս է եղել իր մէջքի վրա, որ մահվան ճիրաններում անգամ տառապելիս խնայել է իր բժշկութեան համար, որ միանգամայն կղզիացած իր շրջապատից, ազատ և հեռու իր հարազատներից, այսօր մեռնում է բոլորովին անտէր և անօգնական, Թողնելով իր մեծ հարստութիւնը իր խոստովանահօր՝ այսինքն այն քահանային, որը յաճախ օրհնելիս է եղել

նրա տունը, որի մօտ նա քաւել է իր մեղքերը։

Հռչակաւոր Գոգոլը 50—60 տարի առաջ նկարագրել է այդպիսի մարդկանց իր Պլիւշկինի տիպով։ Համարձակ կարելի է ասել, որ Գոգոլի ստեղծագործած Պլիւշկիններ մինչև օրս էլ կան ռուս իրականութեան մէջ։

Անշուշտ ուսումնասիրութեան կարօտ է այդպիսի մարդկանց հոգեբանութիւնը, ներքին աշխարհը։ Պառաւ Կաստալսկայան ժլատ մարդկանց զօրեղ տիպարն է ներկայացնում իրանից։

Պէտք է, ըստ իս, քննել այդ աննօրմալ երևոյթի պատճառները, որի արմատները շատ խորն են թաղված։ Դա հասարակական հիւանդոտ մի երևոյթ է, որ, անկասկած, կարօտ է բժշկութեան։

Եւ ես սխալված չեմ լինի, եթէ պառաւ Կաստալսկայային մկրտելու լինեմ «Ժամանակակից կին Պլիւշկին» անունով։ Ոսկու-Ջօն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կովկասեան Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը յունիսի 23-ին գնացել է Նոր-Պետերհօֆ և ներկայացել Թագաւոր կայսրին։ Երեկոյեան Փոխարքան ներկայ է եղել Ելագինեան պալատում կովկասեան գործերի առիթով կայացած մինիստրների խորհրդին։ Փոխարքան բարձրագոյն հրաւէրով գնում է Պոլտաւա առաջիկայ տօնահանդէսին ներկայ գտնվելու շտաբի կառավարչի և զինուորական շքախմբի ուղեկցութեամբ։

— Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Ի. Վ. Միցկևիչի նախագահութեամբ ներկայումս տեղի են ունենում յատուկ մասնաժողովի պարապմունքները դատաստանական իշխանութեան և կառավարչական զանազան հաստատութիւնների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ՝ քննելու քաղաքացիական նոր օրէնսդրութիւնների այն օրինագիծը, որ կազմված է Կովկասի առանձնայատկութիւնների ու տեղական կարիքների համաձայն։ Մասնաժողովի աշխատանքների արդիւնքը օրինագծի հետ ներկայացվելու է արդարադատութեան մինիստրին Պետական Դումային ներկայացնելու համար։

— Որովհետև մտադրութիւն կայ Անդրկովկասեան ուսուցչական սեմինարիան փոխադրելու Թիֆլիս, ուստի կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն միջնորդութիւն է զարթեցրել քաղաքային հողամաս յատկացնելու համար։ Քաղաքային վարչութիւնը համակրութեամբ վերաբերվելով այդ խնդրին՝ հարց է տուել թէ որ մասում, որքան և ինչ պայմաններով է ուզում հողամասը։

— Թիֆլիսի նահանգապետը յունիսի 24-ից ուղևորվել է Դուշէթի գաւառը ծառայութեան գործերով։

— Կովկասեան Փոխարքայի կարգադրութեամբ յունիսի 21-ին ռազմական հաղորդակցութիւնների կովկասեան շրջանի կառավարիչ գեներալ Կարցօվը արտակարգ հեռագրով տեղեկացրել է զօրքերի շարժումները կառավարող փոխ.-գնդապետ Ստեպանօվիչին, Բագուի կայարանի կօմենդանտին և կառավարիչներին, որ յունիսի 23—26-ը Երևանից, Ալէքսանդրօպօլից ու Գանձակից Բագուի վրայով պէտք է արտակարգ գնացքով ուղարկվեն Էնզէլի ու այնտեղից էլ Պարսկաստան զօրքեր, թընդանօթներ ու ռազմամթերքներ։ Առաջարկված է անյապաղ շոգենաւեր պատրաստել Էնզէլի փոխադրելու։ Ընդամենը ուղարկվելու են չորս ու կէս հարիւրեակ կօզակներ 15 օֆիցէրներով, 450 զինուորներ, 500 ձիաներ, 25 սայլակներ, մի բատարէա 4 օֆիցէրով, 150 զինուորներով և 100 ձիաներով, 4 թնդանօթներ, 4 մթերարկղներ և 8 կառքեր, և հրացանաձիգների մի բատալիօն 20 օֆիցէրներով, 1100 զինուորներով, 120 ձիաներով ու 60 սայլերով։ («Б.»)

— Ներկայ տարվայ յունվարի 1-ից մինչև յունիսի 21-ը քաղ. գանձարանում մտել են 645,541 ր. 4 կ. տուրքեր։

— Մեզ հաղորդում են, որ ակնաբոյժ Տ. Գէորգ-Բէգեանը երկամսեայ բանտարկութիւնից յետոյ յունիսի 24-ին ցերեկվայ ժամը 1-ին ազատվել է բանտից 10,000 րուբլի գրաւականով։ Բժիշկը վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։

— Գ. Ի. Միրզօյեվի անունով 90 թոշակաւորներ պահելու հարցի առիթով Թիֆլիսի քաղաքային դումայի կայացրած յունիսի 15-ի որոշումը՝ համաձայն կտակի անշարժ գոյք կամ պետական արժէքաւոր տոկոսաբեր թղթեր ձեռք բերելու համար, որով հնարաւոր պիտի լինի 27,000 ր. զուտ եկամուտ ստանալ, արդէն հաստատված է նահանգապետի կողմից։

— Իշ. Լ. Գ. Ջանդիէրի և գեներալ Կազբէկ մի խումբ մարդկանց հետ միասին (16 հոգի) խնդրամատոյց են եղել թոյլտւութիւն ստանալու անասնապահների ու ոչխարապահների մի ընկերութիւն հիմնելու նպատակով։

— Վրաց «Ձէջիլի» թերթը հանդանակել է վրաց յայտնի գրող Ե. Նինօշվիլու արձանի համար 1,357 ր. 52 կ.։ Իսկ թէ ուր պէտք է կանգնեցնեն արձանը՝ Զօչխաթի գիւղում, արդեօք, ուր թաղված է հանգուցեալը, թէ Օզուրգէթում, որի համար շատ է աշխատում տեղական քաղաքային ինքնավարութիւնը, առ այժմ մնում է բաց։

— Քաղաքային վարչութիւնը սկսված շոգերի ու անհրաժեշտ վերանորոգումներ անելու պատճառով մտադիր լինելով փակել Զուբալօվի անուան ժողովրդական տունը, հարցնում է վրաց ու հայոց սեկցիաների և ռուսաց դրամատիքական սիրողների համաձայնութիւնը։ Վերջիններս կը հաւաքվեն խորհրդակցելու այս հարցի մասին։

— Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է բեմի վրա խաղալ Պ. Զարաուրու «Մեղաւորը հայն է» անունով պիէսը 3 գործողութեամբ։ Սիւժէտը վերցված է գիւղական կեանքից։

— ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ հաղորդում են, որ այս տարի օրիորդների Ս. Նունէի դպրոցի VII դասարանը աւարտել են 30 հոգի, որոնցից հայուհիներ՝ 21 հոգի, ռուսներ՝ 4 և վրացուհիներ 5 հոգի։

— Ստացանք Ա. Աբէլեանի «Անկոչ Հիւր» պիէսը մի գործողութեամբ։ Տպագրված է Թիֆլիսում, «Պրօգրէս» տպարանում և արժէ 25 կոպէկ։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Յունիսի 24-ի ցերեկվայ ժամը 12-ին Օրթաճալայում Մնացականօվակի նրբափողոցում 6-րդ քաղաքամասի ոստիկանութիւնը կալանաւորել է Ախալցխայի քաղաքացի բանւոր Մարտիրոս Զըրխեանին, որի մօտ գտել են «Մաուզէր» սիստեմի հրացան առանց թոյլտւութեան իրաւունք ունենալու։

— Յունիսի 24-ի երեկոյեան ժամը 9-ին Զօրաբաշի փողոցի վրա ապրող՝ Գանձակի գաւառի բնակիչներ եղբայրներ Միքայէլ ու Մկրտիչ Տէր-Օգանէզօֆները մտնում են Ցիցիանօվի վերելքին մօտիկ գինետունը, ուր այդ միջոցին գտնվում էր պարսկահպատակ Արշակ Վարդանեանը, որի հետ Տէր-Օգանէզօֆները դրամական հաշիւների պատճառով կռւեցին ու երկուսով յարձակվելով նրա վրա ծեծեցին ու վիրաւորեցին ծոծրակից։ Վիրաւորվածի ասելով, իրան վիրաւորել է Մկրտիչ Տէր-Օգանէզօվը։ Մեղադրվողները կալանաւորված են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Ստատիստիքական տեղեկութիւնների համաձայն, 1908 թւին բոլոր եկեղեցական դպրոցների թիւը եղել է 40,377, իսկ նրանց մէջ սովորող աշակերտ-աշակերտուհիների թիւը 1.950,076. Սովորողները ըստ ազգութեան 60-ից աւելի են. կան նաև հրէաներ, թաթարներ, թուրքեր, կորէացիներ, ճապօնացիներ և այլն։ Այդ դպրոցները ունեն ուսուցիչներ հոգևոր դասից 4000-ից աւելի, իսկ աշխարհականների թիւը 43 հազարից ոչ պակաս. դրանցից մօտ երեք հազարը ամսական 5 րուբլուց էլ պակաս են ստանում։ Դպրոցներից շատերը պահվում են բարեկարգ դրութեան մէջ, բայց պատահում են և այնպիսիները, որոնք ծախսում են ոչ աւելի քան 100 րուբլի։ Պետութիւնից եկեղեցական դպրոցները նպաստ ստանում էին 1884 թւին՝ 55,500 ր., 86-ին՝ 175,500 ր., յաջորդաբար աւելանալով՝ 1903 թւին այդ նպաստը հասաւ 10.341,917 րուբլու։ Սակայն ճապօնական պատերազմը և ընդհանուր անաջող պայմանները ստիպեցին պակասեցնել այդ նպաստը 300 հազար րուբլով։ Եկեղեցական դպրոցների թւով առաջին տեղը բռնում է Պօդօլեան նահանգը՝ 1722 դպրոց 98,918 աշակերտներով։

— Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը թոյլատրել է Նօվօչերկասկում բանալ կանանց բարձրագոյն կուրսեր մաթեմատիքական և բնագիտական բաժանմունքներով։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 22 յունիսի

Կիրակի, յունիսի 21-ին, ռուսնդայի ընդարձակ դահլիճում, նրա բացման առիթով, երիտասարդ դերասան Ղազարեանցի ղեկավարութեամբ տեղիս սիրողները խաղացին «Պաշտօնս խոմփալն էս», «Է էլ քի մօցիքլութին» և ռուսերէն լեզուով «Предложеніе» վօդեվիլները։

Խաղը անցաւ աջող։ Դահլիճը ծայրէ-ծայր լիքն էր։ Ներկայացումից յետոյ եղան պարեր։ Առաջին անգամ էր որ հասարակութիւնն ուրախ սրտով ցրվում է, չափսոսալով իր տուած տոմսակի գինը։

Մ. Ղազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 16 յունիսի

«Մշակի» № 125-ի մէջ զետեղված դպրոցական տարեկան ակտի առիթով գրված թղթակցութիւնը ինձ վրա, իբրև դպրոցների աւագ ուսուցչի, պարտք է դնում սրբագրած մի երկու սխալը ուղղել։ Նախ՝ ռոճիկների վերաբերմամբ ասված էր, որ ամենաշատ ռոճիկը ստացել է աւագ ուսուցիչը՝ 450 ր., մինչդեռ ես ստացել եմ 550 րուբլի։ Ինչ վերաբերում է ծնողական ժողովներին, եղել է ոչ թէ մէկ անգամ, այն էլ որպէս թէ «առանց հետևանքի», այլ չորս անգամ, երկուսը առանց հետևանքի, իսկ երկուսը արդիւնաւոր։

Մ.-Ղարաքիլ. հ. դպր. աւագ ուսուցիչ՝
Ա. Սինանեան

Թիֆլիս, 24 յունիսի

Շնորհակալութեամբ ստացայ ի նպաստ Վանի «Մարտիկ» գրադարան-ընթերցարանի «Մշակի» խմբագրութեան միջոցով Գրիգորիս ք. Մատինեանից 5 կտոր և Գուրգէն Հայկունուց, ի յիշատակ իր հօր՝ հանգուցեալ ազգագրագէտ Սարգիս Հայկունու աշխատութիւններից 7 կտոր գիրք։ Նուէրների ընդունելութիւնը շարունակվում է «Մշակի» խմբագրութեան մէջ։

Ի դիմաց Վանի «Մարտիկ» գր.-ընթերց. Վարչ.՝ Արտեմիոս

—

Թիֆլիս, 18 յունիսի

Մայիսի 3-ին Արտիստական Ընկ. այգում յօգուտ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգ. Ընկ. տեղի ունեցած զբօսանքի հաշիւը.

Մուտք.—Մուտքի տոմսերից՝ 582 ր. 60 կ., վիճակախաղից՝ 485 րուբլի, petits chevaux 119 ր. 15 կ., ծաղիկների վաճառումից՝ 80 ր. 40 կ., բուֆէտից՝ 140 ր. 50 կ., կօնֆետտից՝ 23 ր. 50 կ., նշան առնելուց՝ 7 ր. 30 կ.։ Ընդամենը 1438 ր. 45 կ.։

Ծախք.—Այգու վարձ՝ 200 ր., երաժշտութեան՝ 60 ր., տպագրական ծախքեր՝ 48 ր. 10 կ., բուֆէտ՝ 78 ր., ծաղիկներ՝ 10 ր., պրիզներ՝ 5 ր., պետրուշկա՝ 5 ր., ծառաներին և մանր ծախք 31 ր. 70 կ.։ Ընդամենը 437 ր. 80 կ.։

Զուտ արդիւնք մնաց 1000 ր. 65 կ.։

Ընկերութեան վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը այն յարգելի տիկիններին և օրիորդներին, որոնք չը խնայեցին իրանց ջանքերը զբօսանքի աջողութեան համար, այն անձանց, որոնք նպաստեցին իրանց մասնակցութեամբ և նուէրներով, և այն բոլոր անձնաւորութիւններին, որոնք պատուեցին զբօսանքը իրանց ներկայութեամբ։

Փոխ-նախագահ՝ Հ. Մարտիրոսեան
Անդամ-քարտուղար՝ Ն. Յարութիւնեան

—

Կ. Պօլիս, 15 յունիսի

Բնիկ ակնցի Յակոբ Քալփաքճեան (Կօզմանեան), քուրջի (մուշտակ կարող) 40 տարիէ ի վեր հայրենիքէն հեռացած ըլլալով՝ իր զաւակները կը խնդրեն զինք ճանչցողին սոյն մարդու վրա տեղեկութիւն տալ իրենց՝ Պօլիս Կասըմ փաշա, Զինջիլլի-քույու, մանրավաճառ Օհան Քալփաքճեանի հասցէով։ Օհան Քալփաքճեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

24 յունիսի

ԿԻԵՎ։ Դուման որոշել է միջնորդութիւն զարթեցնել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան առաջ Կիևում տարրական ընդհանուր ուսումն մտցնելու համար։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագը մերժեց գազի և էլեքտրականութեան վրա տուրք նշանակել, նոյնպէս և յայտարարութիւնների վրա, բայց ընդունեց լուցկիների տուրքը սահմանելու օրինագիծը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացել են 90 հոգի, մեռել՝ 36, առողջացել՝ 55, մնում են 692 հոգի։

Ի նկատի ունենալով ամառվայ եղանակների սկսվելը և նրա հետ միասին խոլերային համաճարակի նոր սաստկութեամբ տարածվելը, որ սպառնում է մայրաքաղաքի ու ծայրաքաղաքի ազգաբնակութեանը սպառնացող վտանգը, ներքին գործերի մինիստրը հրամայել է ուսումնասիրութիւն կատարել պարզելու՝ թէ քաղաքի որ մասերն են ամենից աւելի ճարակման աղբիւր ծառայելու թւում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Տեղական բոլոր լրագիրները տպագրում են Անգլիայից յունիսի 23-ին վերադարձած Խոմեակօվի հետ ունեցած ինտերվիւն։ Լրագրական աշխատակիցների հետ խօսելիս Խոմեակօվը լիակատար բաւականութիւն է յայտնել Անգլիա գնալու համար և շեշտել է նրա նշանակութիւնը։ Խոմեակօվին ու նրա ուղեկիցներին ապշեցրել է անգլիացիների անծանօթութիւնը Ռուսաստանի հետ, որը նրա կարծիքով առևտրական թոյլ յարաբերութիւնների պատճառներից մէկն է հանդիսանում։ Այդ պատճառով յատուկ նպատակներով երթևեկութիւններ կատարելը, նպաստելով ծանօթութեան ու մերձեցման, շատ օգտակար կը լինէր։ Խոմեակօվը ցանկալի է համարում Անգլիայի կենտրոնական խոշոր քաղաքներում բանալ ռուսական յատուկ կօմիտէներ փոխադարձ երթևեկութիւններ կազմակերպելու համար։ Նա կարծում է, որ անգլիացիների փոխայցելութիւնը չափազանց ցանկալի է և տեղի կունենայ մօտիկ ժամանակներս։

«Слово» լրագրի յունիսի 24-ի № 836-ի վրա արգելք է դրված։ Խմբագիր Ադրիանօվը ենթարկվում է օրինական պատասխանատուութեան 128-րդ յօդուածի հիման վրա։

ԿԱԼՈՒԳԱ։ Անբերրիութեան պատճառով Կալուգայի արտակարգ գաւառական զեմստվային ժողովը որոշել է միջնորդութիւն զարթեցնել, որպէսզի բաց թողնվի իրան 80,000 րուբլի ճանապարհների կառուցման համար և մատակարարական պարտքերի գանձումը տեղի չունենայ ներկայ 1909 թւականում։

ՊՈԼՏԱՒ։ Հանդիսին մասնակցելու են եկել Կիէվի և Գալիցիայի միտրօպօլիտ Ֆլաւիանը, Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչը և գեներալ-ադիւտանտ պրինց Ալէքսանդր Պետրօվիչ Օլդենբուրգսկին։ Բարձրագոյն թոյլտւութեամբ հանդիսի օրերում Թագաւորին աղ ու հաց կը մատուցանեն Պոլտաւայի գաւառական զեմստվային ժողովի կողմից ընտրված յատուկ պատգամաւորութիւնը, պօլտաւեան և սախաուլեան վօլօստնօյ համայնքները, պօլտաւեան հրէական հասարակութիւնը և քաղաքային դուման։ Յունիսի 24-ին Պօլտաւայի կօմենդանտ գնդապետ Կէլլինի արձանի մօտ տեղի ունեցաւ գլխաւոր զօրահանդէսի փորձը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագը մերժել է ժառանգների շրջանառութեան վրա տուրք սահմանել։

ՎԻԵՆՆԱ։ Պատգամաւորների պալատը շարունակեց արտակարգ առաջարկների քննութիւնը։ Մի քանի օր է, որ բանակցութիւն է տեղի ունենում համոզելու օբստրուկցիա անող կուսակցութիւններին ետ վերցնել իրանց առաջարկները, որոնց թիւը հասնում է 60-ի, որպէսզի կարելի լինի ընդունել բալկանեան պետութիւնների հետ առևտրական դաշինք կայացնելու պայմանները։ Կայսրը, ընդունելով Վեկերլէին, յանձնարարել է նրան նոր մինիստրութիւն կազմել։ Այդպիսով ունգարական ճգնաժամի լուծումը յետաձգվում է մինչև աշուն։ Քրիստոնէական սօցիալիստների պարագլուխ Լիւէգերը իր «Րէյխսպօստ» թերթում խիստ կերպով յարձակվում է Էրէնտալի վրա ճգնաժամը յետաձգելու առիթով, որովհետև նա կարծում է որ անկախականների կուսակցութեան աջողութիւնը դրանով ապահովվում է։ Նրանց լիդեր Կօշուտը այն ժամանակ օգուտ քաղելով հանգամանքից, որ արտաքին գործերի մինիստրը իր եռանդուն քաղաքականութիւնը առաջ մղելու համար դրամական նոր միջոցներ խնդրելու պետական անհրաժեշտութիւնը պիտի զգայ, կը թելադրէ իր կամքը. իսկ Թագաւորը ստիպված կը լինի նոր մինիստրութիւն կազմել անկախականների կուսակցութիւնից և յանձնարարել Կօշուտին անցկացնելու իր ընտրողական օրէնքը իր ուրուագծով, որը համահաւասար է Ունգարիայի քաղաքական վերածնութեան ճգնումից հրաժարվելուն։ Էրէնտալը, որ եռանդուն կերպով մասնակցում էր վերջին բանակցութիւններին, պարտաւոր էր այդ կործանաբեր յետաձգման որոշումի առաջն առնել։ Նա, Լիւէգերի կարծիքով, մեղաւոր է պետութեան և կայսերական տոհմի առաջ։ Ամբողջ աւստրիական պատգամաւորութիւնը, իբրև մի մարդ, ոտքի կը կանգնէ միապետութեանը դաւաճանելու այդօրինակ քաղաքականութեան դէմ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Յ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11—ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 ժ. ներքինհ. և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ 1½—2—ժ. մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6— հ. ժ., մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Ջրաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Մայիսի 15-ից ընդունում է հիւանդներ կովկասեան հանքային ջրերում։
ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ, Վերխնի Բուլվար, տ. Գիրէյի, № 14. Пятигорскъ, Верхній Бульваръ № 14, д. Гирей.
(օ. մ.) 434. 20—18

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ վեներական (սիֆիլիս), միզասեռական և մորթու ցաւերի։ Ընդունում է հիւանդ. կովկասեան հանք. ջրերում— ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ և ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ։ Հասցէն՝ Կիսլօվօդսկ, հիւրանոց «Ռօսսիա»։
(օ. մ.) 100—96

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Հ Ի Ւ Ա Ն Դ Ա Ն Ո Ց
Հիւանդների բաժանմունքով
Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տել. 1026.
Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.
ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։
Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։
Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։
Ս. Ա. ԼԻՒԻՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի գի և ականջի հիւանդութիւններ։
Բ Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։
Մ. Ե. ՄԶԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։
Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։
Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստում։ Ծծմայրի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։
(կ. ե. ու.) 236. 100—37

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ
առաջիկայ 1909/10 ուս. տարվայ ընթացքում պաշտօնավարելու ցանկութիւն յայտնած և խնդրատու մեծապատիւ ուսուցչուհիներին և ուսուցիչներին պատիւ ունեմ յայտնելու նոյն դպրոցի հոգաբարձութեան կողմից, որ անհրաժեշտ ուսուցչուհու կամ ուսուցչի ընտրութիւնը կայանալու է օգոստոսի վերջերից ոչ առաջ։
Տեսուչ դպրոցի՝ Ս. Արովեան
589. 1—1

ԱՅԳԻ—ՃԱՇԱՐԱՆ
ԻՒԺԱՆԷ ԸՆԿ.
Դվօրցօվայա փող., Վրաց Ազնուական. ամառային թատրոնին կից։ Տէլէֆօն № 233.
Այգում ամեն օր նուագում է լարանուագների երաժշտախումբը՝ պ. Պ. Պալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.։
ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.։ Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ։
— Գները չափաւոր են —
Այգի-ճաշարանի մուտքը ձրի է։
(ա.օ.) 546. 50—15

ՊԱՐԻԶԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐ
Օրիգինալները միայն նատուրայից
Փորձնական հաւաքածուները— 3, 5 և 10 րուբլով—ուղարկվում են կանխավճար ստանալուց անմիջապէս։ Սիրողների համար՝ կաբինէտային նկարներ խոշորացոյցի համար և ուրիշ տեսակներ։ Հասցէագրել՝ А. Борнштейнъ, Лодзь, № 5. Ново-Цегельняная, № 6.
Պրէյս-կուրանտ ուղարկվում է մի հատ 7 կոպէկանոց պօստային մարկա ստանալուն պէս։
(ե.կ.ու.) (B. 39626) 578. 3—2

ՄԱՀ ԲԱՂԼԻՆՋՆԵՐԻՆ
Նորութիւն. ռէկլամ չէ.
«ԿԼՕՊՕՎԻՆ»
Շուտափոյթ ոչնչացնում է բաղլինջներին և նրանց սաղմը։ Սրուակի գինը 35 կոպ.։ Պահեստը միայն ԱԽՕԲԱՁԷԻ մօտ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ուղարկում ենք վերադիր վճարով։ Դեղավաճառներին զեղչ։ Պահանջեցէք յամառօրէն «ԿԼՕՊՕՎԻՆ ԱԽՕԲԱՁԷ»։
Հասցէ՝ Тифлисъ, памятникъ Воронцова, ул. Некрасова, № 14, складъ Ахобадзе.
(ա.օ.) 568. 30—6

ԻՆՉ Է ԱՆԿԷՐԸ
ԱՆԿԷՐԸ—դա այն մեխանիզմն է, որը համարվում է ժամացոյցների մէջ ամենալաւ կազմուածք ունեցողը։ Հետևաբար խորհուրդ ենք տալիս պատուիրել մեզ մօտ իսկական «անկէր» ժամացոյց։ Ուղարկում ենք սև պողպատի ժամացոյց, իսկական «անկէր», որ գլխաւորն է՝ «Լեվէ վեզիբլ», ընթանքը 15 քարերով, լարումը 40 ժամը մի անգամ—կոթից, տղամարդ. ժամաց. անկէր կամ կանանց՝ ցիլինդր, միայն 3 ր. 25 կ., 2 հատը 6 ր.։ Ժամաց. ուղարկվում են մինչև բօլէները ստուգելուց յետոյ, 5 տարվայ երաշխաւորութեամբ, վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։ Ճանապարհածախքը 1—2 հատի համար 40 կ. (Սիբիր՝ 75 կ.)։ Մեր ժամաց. Ռուսաստանում տարածելու համար իւրաքանչ. ժամաց. ՁՐԻ կցում ենք ոսկէ մատանի՝ 56 յարգի, պարիզեան ադամանդով, որը դժուար կարելի է զանազանել իսկականից, շքեղ փուտլեարի մէջ։ Շքեղ և մօդային շղթաներ ժամաց. համար, իսկական նոր ոսկուց, բրէլօկով, հատը 75. կ. և 1 ր. 50 կ., երկճիւղ շղթայ՝ հատը 2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Հասցէագրել՝ Т-ов АЛЬПАГА, Варшава. Отдѣл. 23
(26. յուլ. 10, 24.) (B. 39768) 565. 3—1